

Privatne škole u Ujedinjenom Kraljevstvu, Sjedinjenim Američkim Državama i Hrvatskoj

Senko, Lorena

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:189:610294>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Lorena Senko

**Privatne škole u Ujedinjenom Kraljevstvu, Sjedinjenim
Američkim Državama i Hrvatskoj**

DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2020.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI
Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni učiteljski studij

**Privatne škole u Ujedinjenom Kraljevstvu, Sjedinjenim
Američkim Državama i Hrvatskoj**
DIPLOMSKI RAD

Predmet: Anglosaksonski svijet

Mentor: doc. dr.sc. Ester Vidović

Student: Lorena Senko

Matični broj: 0299009673

**U Rijeci,
rujan, 2020.**

POSVETA:

Ovaj rad posvećujem svojoj obitelji i prijateljima. Posebno se želim zahvaliti tati i sestri bez kojih ovo ne bi bilo moguće. Također, ovim putem se želim zahvaliti mentorici doc.dr.sc. Ester Vidović na strpljenju i savjetima koji su mi pomogli tijekom cijelog akademskog obrazovanja, a ponajviše tijekom pisanja ovog rada.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

„Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam diplomski rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu diplomskog/završnog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.“

POTPIS:

SAŽETAK:

Ovaj rad uspoređuje privatno školstvo u Ujedinjenom Kraljevstvu, Sjedinjenim Američkim Državama i Hrvatskoj, prema više kriterija. Glavni fokus ovog diplomskog rada je usporediti privatne škole u ove tri države prema cijeni i kurikulumu škola, te ponudi privatnih škola i broju učenika u njima. Također, rad se osvrće na alternativne i religijske škole u sve tri države. Rad pokušava približiti povijesne činjenice važne za razvoj školstva u prethodno navedenim državama.

Ključni pojmovi: privatno, državno, alternativno, školstvo, internati, pluralizam

SUMMARY:

This paper compares private education in the United Kingdom, the United States, and Croatia, by several criteria. The main focus of this thesis is to compare private schools in these three countries according to: price and curriculum of schools, number of private schools in these countries and the number of students in them. Also, the paper looks at alternative and religious schools in all three states. The paper attempts to approximate the historical facts important for the development of education in the before mentioned states.

Key words: private, state, alternative, education, boarding schools, pluralism

SADRŽAJ

1.	UVOD.....	1
2.	POVIJEST ŠKOLSTVA	2
3.	ŠKOLSTVO	5
3.1.	Školstvo u Ujedinjenom Kraljevstvu	5
3.2.	Školstvo u Sjedinjenim Američkim Državama	9
3.3.	Školstvo u Hrvatskoj	13
4.	UTJECAJ KULTURE NA ŠKOLSTVO.....	16
4.1.	Kultura Ujedinjenog Kraljevstva	16
4.2.	Kultura Sjedinjenih Američkih Država.....	19
4.3.	Kultura Republike Hrvatske.....	21
5.	PRIVATNE ŠKOLE	23
6.	ALTERNATIVNE ŠKOLE	26
7.	PRIVATNE ŠKOLE U UJEDINJENOM KRALJEVSTVU.	29
7.1.	Cijena privatnih škola u Ujedinjenom Kraljevstvu	31
7.2.	Kurikulum u privatnim školama u Ujedinjenom Kraljevstvu	33
7.3.	Ocjenjivanje učenika privatnih škola	35
7.4.	Internati u Ujedinjenom Kraljevstvu.....	37
7.5.	Alternativne škole u Ujedinjenom Kraljevstvu	39
8.	PRIVATNE ŠKOLE U SAD-u.....	41
8.1.	Cijena privatnih škola u SAD-u	43
8.2.	Kurikulum u privatnim školama u SAD-u.....	44
8.3.	Ocjenjivanje učenika privatnih škola	45
8.4.	Internati u SAD-u	47
8.5.	Alternativne škole u SAD-u	49
9.	PRIVATNE ŠKOLE U HRVATSKOJ.....	51
9.1.	Cijena privatnih škola u Hrvatskoj	53
9.2.	Kurikulum u privatnim školama u Hrvatskoj	54
9.3.	Ocjenjivanja učenika privatnih škola	55
9.4.	Internati u Hrvatskoj.....	57
9.5.	Alternativne škole u Hrvatskoj	59

10. USPOREDBA PRIVATNOG ŠKOLSTVA U: UJEDINJENOM KRALJEVSTVU, SJEDINJENIM AMERIČKIM DRŽAVAMA I HRVATSKOJ.....	61
11. PREDNOSTI I NEDOSTACI PRIVATNIH ŠKOLA	65
12. BUDUĆNOST PRIVATNOG ŠKOLSTVA	68
13. ZAKLJUČAK.....	70
14. LITERATURA	71

1. UVOD

Privatno školstvo, iako ima dugu povijest, tek je nedavno postalo glavna tema u odgojno-obrazovnim krugovima. Privatno školstvo ima veliki utjecaj na pluralizam u odgoju i obrazovanju, te je pod velikim utjecajem multikulturalizma unutar neke države. Pluralizam u odgoju i obrazovanju podrazumijeva više stilova odgoja i obrazovanja na nekom području, dok multikulturalizam podrazumijeva više kultura na istom području. Zbog toga, Sjedinjene Američke Države i Ujedinjeno Kraljevstvo mogu biti uzori u privatizaciji školstva, te samim time i u školskom pluralizmu. Utjecaji brojnih nacija, kultura i religija u povijesti, doveli su do potrebe za posebnim školama koje se prilagođavaju željama i uvjerenjima roditelja i učenika. U Republici Hrvatskoj školovanje je i dalje besplatno, pa se u današnje vrijeme sve češće postavlja pitanje kvalitete državnih škola. Također, privatno školstvo često pada u drugi plan. Sve tri države posvećuju mnogo pažnje školstvu. No, iako je školstvo vrlo razvijeno na državnoj razini, u Americi i Ujedinjenom Kraljevstvu velik broj roditelja se odlučuje za privatne škole. Već od rođenja djeteta kreće borba za odabir privatne škole. Samim time, američke i britanske škole postaju uzor privatnog školstva i upravo se njihove škole najčešće spominju. Koji su sve oblici privatnog školovanja? Može li obrazovanje biti kvalitetnije ako se privatizira? Može li veći novčani iznos kupiti bolje obrazovanje? Koliko se privatne škole u Ujedinjenom kraljevstvu i Sjedinjenim Američkim državama razlikuju od onih u Hrvatskoj? Ovo su samo neka od pitanja koja se često postavljaju kod privatnog školstva. Privatno školstvo podiglo je brojna pitanja kod roditelja i učitelja. Iz tog razloga, cilj ovog rada je opisati i prezentirati povijest privatnih i alternativnih škola. Također, fokus je na usporedbi američkog, britanskog i hrvatskog privatnog i državnog školstva, te analizi prednosti i nedostataka privatnog školstva.

2. POVIJEST ŠKOLSTVA

Teško je odrediti od kad postoji poučavanje. Još od doba pračovjeka, znanje se prenosilo na mlađe generacije. Od lova, pa sve do ratarstva i izrade oružja. Stariji i mudriji članovi zajednice prenosili su svoje znanje na mlađe i neiskusnije članove u nadi da će oni jednog dana preuzeti odgovornost nad zajednicom. Iako se poučavanje nije događalo u školi, djeca su u to vrijeme dobila sve potrebne informacije za preživljavanje i život. Ratarstvo i stočarstvo je napredovalo, pa su ljudi prestali živjeti nomadskim načinom života. Više hrane je omogućilo ostanak na jednom mjestu i veći broj djece. No više hrane značilo je i više posla, pa su djeca često radila u polju i bila ispomoć svojim roditeljima. Više zemlje značilo je više prihoda, pa su oni „bogatiji“ počeli plaćati radnu snagu. Ljudi su počeli ovisiti o isplata hrane, te se pojavio prvi hijerarhijski oblik društva. Budući da su neki ljudi postali imućniji od drugih, njihova djeca više nisu imala potrebe raditi na poljima. Za njih su se često organizirali skupovi na kojima su imućna djeca stjecala znanja i vještine. Takve poduke vodila je stara i mudra osoba, te su se često održavale samo na razini jedne obitelji. Odnosno, nije bilo ostale djece (Gray, 2008.)¹

U antičkoj grčkoj, pojavom filozofije, astronomije, književnosti i umjetnosti, razvija se potreba za poučavanjem djece. Naravno, takve poduke su bile rezervirane samo za bogatu djecu. Iz doba antike dolazimo i do naziva pedagog, odnosno onaj koji vodi djecu. *Paidagogos* je bio rob koji je vodio djecu u školu. Robove-učitelje mogli su priuštiti samo imućni ljudi. Time školstvo nije bilo besplatno i dostupno svima, to znači da je školstvo bilo privatizirano. Škole su se uglavnom bavile estetikom. Inzistiralo se na ljepoti, skladu i umjetnosti, pa su se učenici podučavali u slikanju, crtanju i glazbi. Također, odlika Grka je uvijek bila moć, pa su se dječaci podučavali u sportu i borbi. Školstvo u doba antike je imalo velik utjecaj na djecu, ali i na roditelje. Naime, obitelj se smatrala bogatijom i snažnijom ako je kod kuće

¹ Gray, Peter (2008.) o povijest školstva i obrazovanja:
<https://www.psychologytoday.com/us/blog/freedom-learn/200808/brief-history-education>
(PRISTUPLJENO: 1.9.2020.)

imala obrazovano dijete. Sadržaj koji je bio poučavan, bio je pomno osmišljen i filtriran. Cilj sadržaja je bio podučiti djecu kako da predstave svoju obitelj u najboljem svijetlu. Već u antičkoj grčkoj školstvo je postalo „elitno“ i samo neki vlastodršci su ga mogli priuštiti (Pranjić, 2009.).

Zemljovlasništvo doživljava svoj vrhunac u doba feudalizma. Feudalizam je bilo vrlo mračno doba. Bogati su postali još bogatiji, a siromašni još siromašniji. Samo nekolicina kraljeva i viteza je mogla školovati svoju djecu. Djeca seljaka i kmetova su radila na poljima, te su tamo stjecala vještine za život. Djevojčice iz viših staleža često su bile poučavane kako biti dobre supruge i majke, te su se ubrzo udala kako bi osigurale financijsku stabilnost sebi i obitelji. Dječaci su bili poučavani borbi, te su brzo odlazili u ratove. Sve u svemu, sva djeca su bila učena poslušnosti i pravilnom ponašanju. Neki bogati ljudi su kupovali djecu kmetova i seljaka kako bi ih trenirali da budu njihovi osobni pomoćnici.

U srednjem vijeku, školstvo se odvijalo u samostanima i crkvama. Svećenici su često bili jedini pismeni ljudi. Djeca su učila latinski jezik, te su često pomagali u prepisivanju knjiga.

S industrijskom revolucijom dolazi do povećanog broja radnih mjesta, no nažalost i dalje se izrabljuje rad djece. Većina djece je bila ne školovana i radila do 12 sati dnevno. Engleska je bila prva država koja je smanjila rad djece, sve dok napokon nije i zabranila. Industrijskom revolucijom dolazi do potrebe za školovanim radnicima, te se polako uvodi obavezno školovanje u većini država. Događa se velika revolucija, te se uvodi obavezno i besplatno školovanje za siromašnu djecu (Gray, 2008.).² Nakon razlike u staležima, javlja se razlika i u školovanju djevojčica i dječaka. Često su djevojčice bile slabije obrazovane od dječaka. No, u 20.stoljeću u doba velikih ratova, situacija se promijenila jer su dječaci vrlo rano morali u ratove. U 20.stoljeću su osnovane brojne organizacije

² Gray, Peter (2008.) o povijest školstva i obrazovanja:
<https://www.psychologytoday.com/us/blog/freedom-learn/200808/brief-history-education>
(PRISTUPLJENO: 1.9.2020.)

koje se bave pravima djeteta. Sve organizacije se slažu u tome da je obrazovanje pravo djeteta, te da mora biti dostupno svima.

3. ŠKOLSTVO

3.1. Školstvo u Ujedinjenom Kraljevstvu

Školstvo u Ujedinjenom Kraljevstvu ima dugu povijest. Prve škole utemeljene u Ujedinjenom Kraljevstvu bile su osnovane od strane Rimljana od 43. do 400. godine. Budući da su Rimljani okupirali Engleski teritorij, postojala je potreba da se romaniziraju djeca Engleskih moćnika. Predmeti poučavanja su bili: čitanje, pisanje i aritmetika. Rimljani su u Englesku donijeli i kršćanstvo, pa su učenici čitali Bibliju i učili latinski jezik. Nakon prestanka okupacije Rimljana, crkve postaju jedina mjesta koja su provodila obrazovanje. U 8.st. u Yorku, školstvo doživljava ponovni procvat. Na vlast u školi dolazi Alcuin, koji je bio školovani svećenik, i uvodi obavezne predmete poput: gramatike, retorike, zakona, poezije, astronomije, prirodne znanosti, aritmetike, geometrije i glazbe. Školstvo stagnira do 1100. kada je objavljena povelja u kojoj školstvo poprima javni oblik. Odnosno, školstvo više nije namijenjeno samo za bogate obitelji i za svećenike. Ovo su počeci borbe za školstvo koje je dostupno svima. No, seoske škole nisu otvorene sve do 1500-tih godina. U srednjem vijeku, pojavom kuge, broj škola i učenika znatno pada. Zbog izvanredne situacije u cijelom svijetu, s radom započinju dvije privatne škole: Winchester i Eton. Škole su omogućile obrazovanje u vrijeme velike zaraze, te su kod upisa filtrirale doseljenike kako bi spriječile ulazak zaraze kugom u školu. U privatne škole su se upisivali dječaci iz bogatih obitelji koji su plaćali porez za uzdržavanje škole, te nekoliko dječaka iz siromašnih obitelji. Siromašni dječaci su bili upisivani kako bi *Krunidbena povelja Henrika I.* iz 1100. godine bila zadovoljena. Povelja je imala mnogo dijelova, pa tako i dio vezan uz školstvo. Poveljom je zakonski omogućeno školovanje svima, pa tako i siromašnima. No, u praksi to nije u potpunosti uspjelo. Eton škola je upisivala većinu siromašnih dječaka koji su bili odabrani od strane viteza ili bogatog vlastodržca. Oni su omogućili i platili školovanje siromašnoj djeci kako bi jednog dana dobili poslušnog radnika i pomoćnika. Eton je danas jedan od najelitnijih internata, te nastavlja svoju dugu povijest. Najveći utjecaj na Englesko školstvo imao je kralj

Henrik VIII, koji je odvajanjem od katoličke crkve, maknuo školu iz samostana i crkve. Obnovio je starije crkve, izgradio nove, te je neke privatne škole otvorio za sve (Gillard, 2018.). Nove škole su bile nadzirane od strane crkve i države. Školski pluralizam se prvi puta spominje u vrijeme Elizabete I. Za vrijeme njezine vladavine, broj škola se povećao. Postojala je i potreba za njima jer je broj stanovnika naglo porastao zbog stalnih doseljavanja. Otvarale su se i nove privatne škole. Iako su do 1581. godine djevojčice bile školovane uz dječake, već 1589. godine neke škole zabranjuju djevojčicama školovanje ili ih školuju odvojeno od dječaka. Za vrijeme industrijske revolucije, pojavila se potreba za školovanim radnim snagama, te započinje proces masovnog školstva u Engleskoj. Otvoreno je gotovo dvostruko više škola nego što je bilo do tad. Djeca su mogla dobivati potrebno školovanje jer je 1833. godine zabranjen rad u tvornicama svoj djeci mlađoj od 13 godina. Također, uvedeno je obavezno školovanje od 2 sata dnevno, 6 dana u tjednu. 1855. godine država počinje dodjeljivati stipendije za siromašnu djecu kako bi završila školu. Školstvo u 19. stoljeću u Ujedinjenom Kraljevstvu neprestano napreduje. Propisuju se novi zakoni na razini države, otvaraju se nove škole, učitelji se dodatno školuju, učenici iz manjih ili siromašnih sredina dobivaju pravo na školovanje. Također, u većini škola, učenice se školuju uz dječake. 1923. godine uvodi se zakon o različitom kurikulumu za djevojčice i dječake zbog emocionalnog opterećenja nekih predmeta. Fizika i matematika bi trebale biti smanjene za djevojčice zbog psihičke zahtjevnosti predmeta. Također, djevojčice su trebale imati manje fizičkih aktivnosti od dječaka. Dječaci su trebali poboljšati svoje sposobnosti u sportu i engleskom jeziku. U 20. stoljeću, osim ovog zakona, većina zakona koristi razvoju učenika. Uvode se udžbenici, te obvezno srednjoškolsko obrazovanje barem do 15. godine. Kasnije se ta granica pomaknula na 18. godina. Takovo obrazovanje se nazivalo: *The Education of the Adolescent*. Početkom velikih ratova, djevojčice postaju obrazovanije od dječaka. Većina dječaka morala je napustiti školu nakon 15. godina, te odlazi u ratove. Djevojčice su imale priliku završavati i fakultete, no velik broj obitelji si nije mogao priuštiti takav trošak. U 20. stoljeću, nakon rata, javlja se sve više državnih i privatnih stipendija. Razlog tome je bio vraćanje obrazovanja na pravi put nakon što je bilo znatno potreseno ratnim zbivanjima. Ujedinjeno Kraljevstvo je danas jedna od

država s najboljim i najkompliciranijim obrazovnim sustavom. Također, britanski sustav je jedan i od najskupljih sustava obrazovanja u svijetu (Gillard, 2018.).

U Britaniji školovanje je omogućeno od strane lokalnih vlasti ili Local Education Authority (LEA) u svakoj državi. Školovanje je uglavnom financirano porezom i vladinim pomoćima. LEA odlučuje kako želi organizirati školovanje u svom okrugu. U tome ima potpunu slobodu (Sheerin, Seath, White, 1990.). Budući da je školovanje obvezno, LEA šalje inspekciju u školu i kuću djece koja ne pohađaju redovito školu (Tregidgo, 1971.).

U Ujedinjenom Kraljevstvu, svaka država ima pravo odlučiti o svom obliku školstva, pa se razina obrazovanja u Engleskoj, Škotskoj, Velsu i Sjevernoj Irskoj razlikuje s obzirom na dob. Obrazovni sustav koji se financira iz državnog proračuna podijeljen je u faze, koje se dijele na stupnjeve. U podjeli, dob igra ključnu ulogu. Osnovna podjela izgleda ovako:

Prva faza je faza osnova i podrazumijeva rane godine djetetovog života. U ovu fazu pripadaju djeca između tri i pet godina.

Druga faza se odnosi na osnovnoškolsko obrazovanje. U drugoj fazi provodi se obrazovanje za djecu u dobi od pet do jedanaest godina. Ova faza u sebi sadrži stupnjeve. Podijeljena je na: ključni stupanj 1 ili (KS1)³, u koji pripadaju mala djeca u dobi od pet do sedam godina i na ključni stupanj 2 (KS2), u kojem se školuju „Juniori“ u dobi od sedam do jedanaest godina.

Treća faza odnosi se na srednjoškolsko obrazovanje učenika u dobi od jedanaest do šesnaest godina. Podijeljena je na: ključni stupanj 3 (KS3), u kojem se provodi obrazovanje za učenike u dobi od jedanaest do četrnaest godina, ključni stupanj 4 (KS4), za učenike u dobi od četrnaest do šesnaest godina te ključni stupanj 5 (KS5), tj. obrazovanje nakon navršenih šesnaest godina i provodi se do osamnaeste godine.

³ KS1-„Key Stage 1“ ili Ključni stupanj

Ova faza podrazumijeva tercijarno obrazovanje. Sa šesnaest godina, učenici polažu ispite za „Opći certifikat o srednjoškolskom obrazovanju“ (GCSE)⁴. Nakon šesnaest godina, učenici biraju žele li da njihovo obrazovanje bude strukovno ili akademsko. Ukoliko se odluče za akademsko školovanje, dolazimo do ključnog stupnja 6, poznatijeg kao fakultet. Nakon svakog stupnja, provode se različiti oblici testiranja učenika, kojima se utvrđuje spremnost učenika da prijeđe na novi stupanj.⁵

⁴GCSE- „General Certificate of Secondary Education“ ili „Opći certifikat o srednjoškolskom obrazovanju“

⁵Britanski obrazovni sustav: <https://www.brightworldguardianships.com/en/guardianship/british-education-system/> (PRISTUPLJENO: 11.5.2020.)

3.2. Školstvo u Sjedinjenim Američkim Državama

Školstvo u Americi započinje 1600-tih godina, kada iz Ujedinjenog Kraljevstva dolaze doseljenici. Britanci u namjeri da prošire svoju kulturu, osnivaju škole bazirane na britanskoj: kulturi, religiji, zakonima i na engleskom jeziku. Prve škole su se nalazile u 3 kolonije: Massachusetts, Connecticut i New Hampshire. Većina ljudi iz teritorija današnje Amerike, odbila je školovanje isključivo po britanskim normama. Odbijali su učiti samo engleski jezik, te nisu željeli prihvatiti njihovu religiju. Iz tog razloga, sredinom 18.stoljeća se otvara sve više privatnih škola. Nakon odvajanja od Britanaca, svaka kolonija dobiva svoj ustav. Od 14 kolonija, 7 njih je imalo posebni paragraf koji se odnosi na obrazovanje. Thomas Jefferson je vjerovao da školstvo treba biti pod kontrolom države. Također, treba biti odvojeno od bilo kakve religije i dostupno svima bez obzira o ekonomskom statusu građana. Iako je 7 kolonija izrazilo želju da obrazovanje bude dostupno svima, škole i dalje ostaju samo za bogatije i uglavnom su privatne. Početkom publikacije časopisa „*Common School Journal*“ započinje i faza preporoda američkog školstva. U časopisu je bio velik broj članaka kojima se kritiziralo dotadašnje školstvo. Kao rezultat kritika, školstvo krajem 19.stoljeća postaje dostupno svima. Prvobitno školstvo je bilo organizirano na osnovnoškolskoj razini. Massachusetts je bila prva nekadašnja kolonija koja je uvela obvezno školovanje za svu djecu 1852.godine. Do 1918. godine, sve države uvode obvezno osnovnoškolsko obrazovanje. No, zakon o odvajanju škole od religije pobudio je nemire unutar katoličkih krugova. Sve je više katoličkih privatnih škola. 1925. zaživio je zakon kojim djeca iz religijskih krugova ne moraju u javne škole, već u privatne katoličke škole. Time se privatne škole izjednačavaju s državnima. Odnosno, ako roditelj ima novaca i želi dijete odgajati u vjeri, ima priliku upisati dijete u privatne škole. No, ako neki roditelj nema novaca, dijete se automatski upisuje u državnu školu. Iz privatnih i državnih škola učenici bi trebali izaći s jednakom količinom znanja (Thattai, 2017.).⁶ Što se tiče srednjih škola i fakulteta, prva srednja škola je bila Boston Latin

⁶ Thattai, D. (2017.)Povijest školstva u Americi:

https://www.researchgate.net/publication/321179948_A_History_of_Public_Education_in_the_United_States_Editorial_Summary (PRISTUPLJENO 2.9.2020.)

School. Osnovana je 1635.godine. Harvard je bilo prvo sveučilište. Većina djece nije pohađala srednju školu i fakultet jer se kurikulum smatrao iznimno teškim. U 20.stoljeću donosi se zakon kojim se obavezno školstvo produžuje do 16. godine života. Od 1900. do 1999. godine, broj djece koja su završila školu je narastao sa 6% na 85%. Broj bi bio i veći, no 20. stoljeće je vrlo turbulentno doba za Ameriku. Od velike depresije i prohibicije, preko dva svjetska rata, pa sve do borbe za ljudska prava. Nakon svih zbivanja, školstvo nije moglo ostati netaknuto. Završetkom drugog svjetskog rata započinju velike borbe za prava Afroamerikanaca. Naravno, ta bitka se odnosila i na rasizam koji se događao u školi. Nakon što su robovi oslobođeni 1863. godine, većina njih odlazi sa sela u veće gradske sredine. No, iako ustavno više nisu bili podređeni bijeloj rasi, većina njih je i dalje proživljavala teror pa tako i djeca. U većim gradskim sredinama roditelji nisu mogli upisati svoju djecu u osnovne škole na temelju rase. Ako su neke škole prihvatile djecu, ona su uglavnom bila izolirana od ostale djece. Tek 1954. godine, 91 godinu nakon oslobođenja robova, donosi se zakon kojim se svaka segregacija u državnoj ustanovi proglašava neosnovana. Svako odvajanje se smatralo kršenjem ustavnih i zakonskih prava. No, taj zakon je na jugu zaživio tek 1980-tih godina. Nakon donesenih zakona o zabrani segregacije, većina bijelaca seli u predgrađa. U gradu ostaju većinom siromašna djeca iz afroameričkih ili hispanijskih obitelji koja pohađaju državne škole. Upravo od tih događanja datiraju stereotipi o državnim školama. Naime, državne gradske škole se često smatraju nesigurnima, također često imaju niske uspjehe na standardiziranim testovima, dok se državne škole iz predgrađa i privatne škole često smatraju kvalitetnijim školama. Upravo iz tog razloga većina Amerikanaca bira mjesto za život prema školskom okrugu. U Americi postoje bolji i lošiji školski okruzi. Školski okrug se određuje prema mjestu stanovanja. Djeca idu u školu koja je najbliže njihovoj kući. Time se događa skrivena segregacija jer su kuće u dobrom školskom okrugu i skuplje. Gradske škole postaju mjesta gdje se susreću brojne kulture, dok predgrađa i škole u njima

postaju mjesta za imućne ljude koji su najčešće bijelci. Naravno, ima i izuzetaka. No, ova podjela traje još od 70-tih godina prošlog stoljeća (Thattai, 2017.)⁷.

Školovanje u Sjedinjenim Američkim Državama dijete započinje već s nekoliko mjeseci života. Često se prakticiraju programi ranog čuvanja djece, koji su ekvivalentni našim jaslicama. Rano školovanje se provodi u vrtiću do pete godine. Predškola započinje oko treće godine i nije obavezna. Ona se provodi par sati na dan uz redoviti vrtićki program. Često se nude alternativni predškolski programi, kao naprimjer Montessori i Waldorf. Postoji više obrazaca školovanja u Americi, no najčešći je onaj u kojem dijete ulazi u formalno školovanje s navršenih pet godina. Osnovnoškolsko obrazovanje ili *Elementary school* traje osam godina, a srednjoškolsko, tj. *High school* četiri.⁸ Postoje iznimke u kojima osnovna škola traje samo šest godina (A. S. Zorić, 1995). Nakon nje slijedi *Junior high school*, koja traje 3 godine. U njoj se stječe znanje na razini niže srednje škole ili gimnazije. Nakon *Junior high school*, slijedi *Senior high school*, koja traje također tri godine. Neki je nazivaju viša srednja škola ili gimnazija. Javljuju se slučajevi u kojima su viša i niža srednja škola spojene.

Nakon osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja, slijedi fakultetsko obrazovanje. Najčešća podjela fakulteta je prema trajanju programa. Ako govorimo o dvogodišnjim programima oni mogu biti *Junior colleges*, koji su privatni i *Community colleges*, koji su državni. Ovi programi mogu biti ekvivalentni višim školama u hrvatskoj. Sveučilišta odnosno *universities* nude programe koji traju četiri ili više godina. Nakon četiri godine dodjeljuje se diploma *Bachelor of Science*“ ili *Bachelor od Arts*“, ovisno o polju studiranja. Fakulteti nude mogućnost dobivanja magistarskih titula (A. S. Zorić, 2015.).

⁷ Thattai, D. (2017.)Povijest školstva u Americi: https://www.researchgate.net/publication/321179948_A_History_of_Public_Education_in_the_United_States_Editorial_Summary (PRISTUPLJENO: 2.9.2020.)

⁸ Američki sustav obrazovanja: <https://iss.umn.edu/publications/USEducation/2.pdf> (PRISTUPLJENO: 12.6.2020.)

Američke osnovne i srednje škole imaju lošu reputaciju u cijelom svijetu. Razlog tome su izrazito niski rezultati na standardiziranim testovima (A. S. Zorić, 1995.).

3.3. Školstvo u Hrvatskoj

Počeci školstva u Hrvatskoj nemaju točan datum. Školstvo u hrvatskoj bilo je slično onome u svijetu. Bogati građani uglavnom su plaćali učitelja svojoj djeci. Najčešće su se školovali samo bogati dječaci. U srednjem vijeku, škole su bile uglavnom u sklopu samostana i crkve. Hrvatska je uvijek bila duboko povezana s kršćanstvom, pa nije ni čudno da je školstvo bilo usko povezano s religijom. Hrvatsko školstvo doživljava prve prave početke u doba Habsburške Monarhije. U vrijeme Habsburške monarhije, unutar okupiranih zemalja, buknuo je nekoliko revolucionarnih pokreta. Zahtjevi su uglavnom bili vezani uz slobodu i ravnopravnost uprave. Takav pokret pojavio se i u hrvatskim zemljama. Hrvatski politički pokret trajao je od 1848. do 1849. godine. Pokret se zalagao za oslobođenje teritorija i uvođenje hrvatskog jezika u upravu. Također, željeli su slobodno školstvo koje bi bilo dostupno svima i održavalo bi se na hrvatskom jeziku. 1848. godine na vlast dolazi Franjo Josip I, koji je ugasio pobune i centralizirao državu. 1774. godine donesen je *Opći školski red*, prvi spis koji regulira osnovno školstvo. Školstvo se počinje modernizirati i njime upravlja država. Otvaraju se brojne škole, uvodi se obavezno osnovnoškolsko obrazovanje, te se otvaraju neke srednje škole i sveučilišta. Cilj je bio poboljšati školstvo tako da postane dostupno i najsiromašnijima. Osnovne ili pučke škole smatrale su se školama koje obrazuju učenike za neki zanat. Pružale su učenicima mogućnosti da steknu dovoljno znanja i vještina da budu dobri radnici. U osnovnim školama podučavali su se i klasični jezici, matematika i prirodne znanosti. Osnovne škole bile su priprema za danje školovanje. No, rijetki su se za njega odlučili. Iz vladavine Franje Josipa I. dolazi ideja da se učitelji plaćaju iz državne blagajne, budući da čine korist i uslugu državi. Franjo Josip I. izdaje još brojne zakone. On je omogućio školovanje za oba spola bez izuzetaka. U vrijeme Franja Josipa I. počinju se otvarati i privatne škole. Dužnost roditelja je bila omogućiti barem osnovnoškolsko obrazovanje, bilo u privatnim ili državnim osnovnim školama. Promjene u vrijeme Habsburške monarhije postale su temelj hrvatskog školstva na svim razinama (Švoger, 2012.).

Osnovno i srednje obrazovanje doživjelo je velike izazove 90-tih godina prošlog stoljeća. Početkom 90-tih godina u hrvatske škole ulaze nacionalne i kulturne promijene. Hrvatsko školstvo postaje rascjepkano. Na prostorima Republike Hrvatske na kojima je bila proglašena Krajina, uvodi se ćirilica kao osnovno pismo. Također, tražilo se da udžbenici i kurikulum budu na razini suvremene Europske škole, no nije se dozvoljavala kroatizacija plana i programa. Odnosno, postepeno se izbacivao hrvatski jezik iz školstva na području krajine. 1991. godine donesena je odluka o tome da se sva nastava provodi na hrvatskom jeziku i da je latinično pismo osnovno pismo. Unatoč novo donesenom zakonu, većina škola na područjima Krajine i dalje ne prakticira hrvatski jezik. Sljedećih nekoliko godina traje neprestana bitka o jeziku u osnovnim školama. U vrijeme rata, sve je manje djece pohađalo školu. Velik broj ljudi je odselio iz ratom zahvaćenih područja. Djeca koja su ostala su često bila školovana kod kuće ili unutar neke zajednice, najčešće vjerske. Također, u ratnim vremenima, otvoren je velik broj privatnih škola koje su upisivale manji broj učenika. U vrijeme vojnoredarstvenih operacija, učitelji su često bili mobilizirani. Zbog manjka učitelja i nastavnika, 1994. i 1995. godine nastava se često prekidala. 1995. godine dogodio se veliki krah školstva na okupiranim područjima Republike Hrvatske. Ministarstvo znanosti i obrazovanja utemeljeno je 1990. godine, no njegova uloga ne dolazi do izražaja tijekom rata. Nakon rata, uspostavljen ministarstvo započinje obnovu obrazovanja. Glavni cilj je bio ponovo sagraditi slomljeno školstvo, te izjednačiti ga diljem teritorija Republike Hrvatske. Također, raspisani su zakoni koji vrijede na području cijele države (Štefančić,2015.). Danas Republika Hrvatska ima 2103 državnih osnovnih škola i 738 državnih srednjih škola.⁹

Obrazovanje u Republici Hrvatskoj može započeti već od 6 mjeseci. Dijete se može upisati u rane programe čuvanja djece u predškolskim ustanovama. Često se taj oblik čuvanja naziva *jaslice*. *Dječji vrtići* su ustanove u kojima se provode predškolski programi. Osnovnoškolsko obrazovanje započinje sa šest godina i traje do četrnaeste ili petnaeste godine. U Republici Hrvatskoj osnovnoškolsko

⁹ Državni zavod za statistiku: <https://www.dzs.hr/> (PRISTUPLJENO:3.9.2020.)

obrazovanje je obvezno. Podijeljeno je na razrednu nastavu koja traje prve četiri godine i predmetnu nastavu koja traje druge četiri godine.

Srednjoškolsko obrazovanje u Hrvatskoj nije obvezno i može trajati tri ili četiri godine. Srednje škole se dijele s obzirom na program, pa tako postoje gimnazije, strukovne te umjetničke škole. Gimnazije traju četiri godine te završavaju nakon položene državne mature. Strukovne i umjetničke škole traju od jedne do pet godina. Za njihovo završavanje nije potrebna državna matura. Kako bi se završila srednja strukovna ili umjetnička škola, potrebno je izraditi, napisati i obraniti završni rad. Učenici koji su završili četverogodišnju ili petogodišnju srednju strukovnu ili umjetničku školu mogu polagati državnu maturu kako bi nastavili svoje školovanje.¹⁰

Visoko obrazovanje u Republici Hrvatskoj se provodi kroz razne programe na sveučilištima, veleučilištima i visokim školama. Sveučilišni studij može biti: preddiplomski, diplomski, integrirani preddiplomski i diplomski te poslijediplomski sveučilišni studij. Stručni studij najčešće se provodi u visokoj školi ili veleučilištu. Traje uglavnom od jedne do tri godine. Poslijediplomski studij traje dvije godine i provodi se nakon završenog petogodišnjeg studija.¹¹

Hrvatsko obrazovanje nije tako raznoliko kao u Americi i Ujedinjenom Kraljevstvu. Najveći je razlog tome mala raznolikost u kulturnom, etničkom i religijskom opredjeljenju stanovnika. Za razliku od Amerike, Hrvatska ima ministarstvo koje je zaduženo za nadzor, kontrolu i standardizaciju obrazovanja. Ministarstvo propisuje plan, program, ishode i ciljeve. Iz tog razloga Hrvatsko obrazovanje djeluje koherentno.

¹⁰ Hrvatski obrazovni sustav:
https://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/Hrvatski_obrazovni_sustav.pdf
(PRISTUPLJENO: 13.6.2020.)

¹¹ Obrazovanje u Hrvatskoj:
<https://www.eurydice.hr/hr/sadrzaj/obrazovanje-u-hrvatskoj/opcenito-o-obrazovanju-u-hrvatskoj/>
(PRISTUPLJENO: 13.6.2020.)

4. UTJECAJ KULTURE NA ŠKOLSTVO

4.1. Kultura Ujedinjenog Kraljevstva

Već kod jezika u Ujedinjenom Kraljevstvu možemo vidjeti utjecaj multikulturalizma. U Ujedinjenom Kraljevstvu, službeni jezik je engleski. Engleski jezik se razvio iz anglosaksonskih i germanskih jezika. U Engleskom jeziku se mogu pronaći brojne riječi koje su francuskog podrijetla. U Welsu, Škotskoj i Irskoj postoje brojni naglasci i dijalekti, te se osjeća velik utjecaj keltske kulture. Engleski jezik je službeni jezik britanskog školstva. Podupiru se i ostali jezici poput welškog, škotskog i irskog jezika, koji su ostaci nekadašnjeg keltskog jezika (Sheerin, Seath, White, 1990.).

Neprestano traju migracijski valovi u Ujedinjeno Kraljevstvo. Rusi, Nijemci i Poljaci dolazili su u Ujedinjeno Kraljevstvo za vrijeme političkih promjena u Europi. Zbog neprestanih migracija, Ujedinjeno Kraljevstvo je postalo multikulturalna sredina. Zajednice imigranata potiču svoje štice ike u korištenju svojeg materinjeg jezika. Djeca izbjeglica su često podučavana na materinskom jeziku u školi, uz povremene poduke iz engleskog jezika. Postoje prilagođene novine, TV emisije i radio stanice isključivo za imigrante. Na taj način, britanska vlada olakšava izbjeglicama prilagodbu na novu kulturu (Sheerin, Seath, White, 1990.).

Zbog velikog broja Azijskih i Afričkih izbjeglica, u Ujedinjenom Kraljevstvu neprestano rastu tenzije vezane uz rasu. Djeca bijelaca, učitelji, policajci, socijalni radnici i ostali državni službenici, neprestano uče o problemima u manjim imigrantskim zajednicama. Cilj je pomoći izbjeglicama i naviknuti nove generacije na novonastale okolnosti (Sheerin, Seath, White, 1990.).

U Ujedinjenom Kraljevstvu, ljudi su počeli više eksperimentirati s hranom i običajima. Naime, zbog velikog utjecaja novih kultura, sve se više odmiče od tradicije, pa tako i škole. Sve se više prihvaćaju primjeri dobre prakse iz svijeta, te se primjenjuju u britanskome obrazovnom sustavu (Sheerin, Seath, White, 1990.).

Većina Britanaca su Anglikanci, odnosno protestanti. Na čelu crkve je kraljica Elizabeta II. Postoje i druge religije u Ujedinjenom Kraljevstvu. Najzastupljenije su: Rimokatolička crkva, Metodisti i Baptistička crkva. U Sjevernoj Irskoj i dalje traju nemiri između Katolika i Protestanata. Britanci su religiozan narod i iz tog se razloga često otvaraju škole bazirane na religiji. Danas ih je sve više zbog neprestanih migracijskih valova (Sheerin, Seath, White, 1990.).

Britanski obiteljski život znatno se promijenio. Nekadašnja struktura obitelji je izgledala ovako: majka, otac i dvoje djece. Danas je struktura znatno drugačija. Promijenili su se brojni zakoni i običaji, pa je danas znatno lakše prekinuti brak. Naime, jedan od tri braka u Velikoj Britaniji završit će rastavom. Također, sve je više nevjenčanih parova, samohranih roditelja i posvojene djece. Očevi su sve angažiraniji u odgoj djeteta, a majke često odlaze na posao. Ovakva struktura obitelji znatno je utjecala na djecu koja dolaze u školu. Učitelj ima više posla oko odgojnog aspekta, te moraju poblizje upoznati okolinu iz koje dolazi učenik. Šire obitelji ponekad međusobno kontaktiraju, no sve se manje viđaju. Roditelji, bake i djedovi se redovito posjećuju, no Britanci vrlo rano napuštaju roditeljski dom. Najčešće je to zbog posla ili nekih drugih obaveza. No, vrlo često britanska djeca odlaze u internate i već s 11 godina započinju svoj samostalni život. Također, djeca vrlo rano odlaze na izlete i putovanja bez pratnje roditelja. Iz tog razloga, ljudi često smatraju britanski odgoj hladnim i distanciranim. Praznici su vrlo važni za održavanje obiteljskog života. Najvažniji blagdan je Božić. Iako su poznata obiteljska okupljanja, broj članova se znatno smanjio. Sve više Britanaca voli provesti blagdane u intimi svoga doma (Sheerin, Seath, White, 1990.).

Britanci se često karakteriziraju kao kulturni, samozatajni i ponekad kao snobovi. Zalog tome su tri sloja društva koja su se zadržala sve do danas. Radnička klasa (*working class*) i srednja klasa (*middle class*) često ne dolaze do izražaja zbog velikog broja više klase (*upper class*). Viša klasa su ljudi iz bivših aristokratskih obitelji koji su naslijedili obiteljsku imovinu. Često se smatra da su internati namijenjeni samo za višu klasu. Razlog tome je cijena ali i ugled internata. Naime,

internati često imaju dugu povijest. Neki su podučavali bivše aristokrate, pa njihovi nasljednici žele jednako obrazovanje kako bi nastavili obiteljsku tradiciju. Iz tog se razloga internati ponekad nazivaju „školama za snobove“ (Tregidgo, 1971.).

4.2. Kultura Sjedinjenih Američkih Država

Britanski doseljenici su podučavali američke domoroce engleski jezik. Iz tog razloga engleski jezik postaje službenim jezikom u Americi. Engleski jezik je službeni jezik u američkim državnim školama. No, budući da je SAD multikulturalna država poput Ujedinjenog Kraljevstva, neke škole prakticiraju i druge strane jezike (Mauk, 1995.).

U 1990. godini 9% stanovništva je pripadalo hispanijskoj ili Latino kulturi. Čak 12% njih je živjelo u New Yorku. U SAD, dom su pronašli i doseljenici iz Azije. Najveći broj azijskih doseljenika je iz Vijetnama. Razlog tome je vijetnamski rat. Iako je početak bio težak, Azijati preuzimaju kontrolu nad američkim društvom. Naime, azijske obitelji često rade više sati dnevno i za to dobivaju veću plaću, djeca postižu iznadprosječne uspjehe u školi, te se međusobno bolje podržavaju. Iako su zakonski Afro-Amerikanci izjednačeni s bijelom rasom, nemiri i borbe za ljudska prava i dalje traju u Americi. Naime, u SAD se često pojavljuje sustavni rasizam nad Latino građanima i Afro-Amerikancima. Djeca su često primorana upisati lošije škole, roditelji teže dobivaju i zadržavaju poslove, te su im plaće znatno manje. Također, prati ih stereotip kriminalaca i nasilnika (Mauk, 1995.).

U SAD, *Prvim Amandmanom* se odvaja religija od države i zakona. Religija postaje privatna odluka svakog građana. Vodeće religije su: katoličanstvo i judaizam. Zbog velikog utjecaja Ujedinjenog Kraljevstva, na američki teritorij dolazi i protestantizam. Budući da su u SAD doselili brojni Azijati, povećao se broj vjernika u: budizmu, hinduizmu i islamu. U državnim školama zabranjeno je provođenje religijskog odgoja. Iz tog se razloga djeca vjernika često upisuju u privatne škole. U školama se dugi niz godina prakticirao protestantizam, no nakon Drugog Svjetskog rata, ta ulogu preuzima kršćanstvo. Tek 70-ih i 80-ih godina zaživio zakon kojim se u potpunosti odvaja religija od školstva (Mauk, 1995.).

Amerikanci se uglavnom smatraju veselim i pristupačnim ljudima, što je potpuno suprotno od Britanaca. Zanimljivo je kako je britanski utjecaj formirao današnju kulturu, no američka kultura je inspirirana iz više izvora. Zanimljivo je da

se većina Amerikanaca bavi nekim hobijem. Najčešće se bave sportom ili umjetnošću. Većina Amerikanaca ne želi svoj život orijentirati oko posla, pa nalazi drugu zabavu i aktivnosti. Zanimljivo je da se u američkim školama potiče bavljenje izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima (Mauk, 1995.).

4.3. Kultura Republike Hrvatske

Republika Hrvatska je u prošlosti promijenila brojne nazive, te je bila pod vlašću mnogih drugih država. Najveći trag u Hrvatskoj povijesti ostavile su: Mađarska, Italija, Turska, Austrija i Njemačka. U Hrvatskom jeziku mogu se pronaći brojne riječi stranog podrijetla. Hrvatski jezik je osnovni jezik na razini države. To znači da se Hrvatski jezik koristi u školstvu i u svim javnim ustanovama. Hrvatska jezik ima tri narječja, a to su čakavsko, kajkavsko i štokavsko. Osim po narječjima, Hrvatska je poznata i po velikom broju naglasaka.

Hrvatska je poznata po raznolikosti reljefa, glazbe, hrane i običaja. U manjim seoskim sredinama se pokušava očuvati tradicija i običaji tipični za neki kraj. U školama se nastoji što više podučavati o kulturi svih krajeva Republike Hrvatske. Na taj način, djeca upoznaju kulturnu baštinu države, te se potiču u očuvanju iste.

Amerikanci i Britanci su znatno mnogoljudniji narod od Hrvata. Hrvati su malen narod u kojem vlada borba između istoka i zapada, odnosno, između tradicionalnog i modernog. Često ostvaruju uspjeh u znanosti, tehnologiji i sportu.

Hrvati su uglavnom Rimokatolici, iako je bilo trenutaka kroz povijest kad su prevladale druge religije. Osim Rimokatolika, u Hrvatskoj ima i: muslimana, židova, pravoslavaca i grkokatolika. Zanimljivo je velik broj privatnih škola u Hrvatskoj vezan uz religiju. Osim rimokatoličkih škola, postoje i privatne škole koje su otvorene s ciljem poučavanja drugih vjera.

Iako je došla u kontakt s drugim državama, Republika Hrvatska i dalje nije multikulturalna država, barem ne u mjeri u kojoj su Ujedinjeno Kraljevstvo i SAD. 90% Hrvatskog stanovništva čine Hrvati. Srbi su najveća nacionalna manjina na teritoriju Republike Hrvatske i to sa samo 4%. Ostale nacionalne manjine su: Česi, Talijani i Mađari. Osnovne škole za određenu nacionalnu manjinu se otvaraju na područjima gdje je velik broj pripadnika te iste nacionalne manjine. Naprimjer:

Talijanske osnovne škole u Rijeci. Hrvati uglavnom uče strane jezike, te uče o drugim kulturama.¹²

¹² Profil Hrvatske: https://bib.irb.hr/datoteka/752355.croatia_122014.pdf (PRISTUPLJENO:3.9.2020.)

5. PRIVATNE ŠKOLE

U prošlosti, privatno školstvo nije predstavljalo „elitno obrazovanje“. Svi oblici obrazovanja, koji nisu bili u redovnim školama, smatrali su se lošijima. Privatno školstvo započinje pojavom pluralizma u odgoju i obrazovanju. Naime, globalizacijom i velikim migracijama dolazimo do multikulturalizma¹³ i interkulturalizma¹⁴ unutar jedne države. Ideja multikulturalizma dolazi iz SAD-a, Kanade i Australije. Sve od navedenih država su bile nekadašnje kolonije. Iz tog razloga, na istom teritoriju, žive ljudi različitih nacija, religija, rasa i uvjerenja. Upravo je ta ideja potaknula razvoj privatnog školstva, odnosno školstva prilagođenoga različitim identitetima ljudi. U Europi se ideja interkulturalizma pojavljuje sedamdesetih godina, točnije 1975. Europa je u to vrijeme bila pogođena velikim migrantskim valom, te su ljudi iz rubnih zemalja Europe selili u velike centre. Brojne napetosti širile su se Europom. Odricanje etničkog i kulturnog identiteta manjina samo je oslabilo proces integracije. Na isti način je ideja *melting-pota*¹⁵ doživjela neuspjeh u SAD-u. Zbog toga u Europi započinje proces multikulturalističkog i pluralističkog funkcioniranja države. Većina izbjeglica dobiva državljanstvo i postaju ravnopravni stanovnici država. Kao što Matijević, Pranjić i Previšić u svojoj knjizi iz 1994. godine navode: „*Međusobna isprepletenost pluralnih i multikulturalnih ideja društva ozbiljno nas upozorava na značajnu ulogu koju pritom može i treba imati odgoj i obrazovanje suvremenog čovjeka.*“ (Matijević, Pranjić i Previšić, 1994.) ovom rečenicom žele naglasiti važnost školstva u očuvanju kulture nekog naroda. U početku se privatno školstvo koristilo kao oblik širenja pismenosti kod manjina, no iz njega su se razvile razne ideje o očuvanju identiteta manjina i zajedničkom suživotu s ostalim stanovnicima.

¹³ „Multikulturalizam je postojanje više kultura na jednom području.“ (M. Matijević, M. Pranjić i V. Previšić, 1994.).

¹⁴ „Interkulturalizam u svom izvornom značenju jest koncept koji polazi od pluraliteta kultura i njihove jednakosti, ali uvijek aktivna suodnosa.“ (M. Matijević, M. Pranjić i V. Previšić, 1994.).

¹⁵ „Melting pot (engleski: lonac za taljenje), naziv za fenomen kulturnog ujednačavanja različitih etničkih skupina u SAD-u početkom XX. stoljeća u zajedničku kulturu. Označava gubitak ili marginaliziranje kulturnog identiteta, ali i određenu prožetost i preuzimanje pojedinih elemenata između različitih etničkih kultura. (Proleksis: Enciklopedija Online, Pristupljeno: 24.6.2020.)

Škola je postala mjesto na kojem su se razbijale predrasude i stereotipi. Radilo se na poštivanju tuđe kulture, ali uz očuvanje svoje. Upravo se iz tog razloga razvija privatno školstvo. Većina privatnih škola, u državama koje sam odabrala za komparaciju, u svojoj pozadini sakrivaju religiju, etničku pozadinu ili neku ideologiju. Religija je iznimno istaknuta u hrvatskim, američkim i britanskim školama. Republika Hrvatska tako ima brojne srednje i osnovne privatne škole koje u svojoj strukturi sadrže rimokatoličku ideologiju. Također, postoje osnovne i srednje privatne škole koje se orijentiraju na manjinske religije, kao na primjer judaizam, Islam, grkokatolicizam, te brojne druge. U Americi se sastaju brojne kulture, pa se najčešće djeca upisuju u prigodne privatne škole koje odgovaraju svjetonazoru obitelji. Budući da u SAD postoji velik broj Iraca i Talijana, česte su rimokatoličke privatne škole. U britanskom školstvu pojavljuju se najčešće Anglikanske i Rimokatoličke privatne škole (M. Matijević, M. Pranjić i V. Previšić, 1994.).

Današnje privatne škole nisu u sustavu državnog školstva (Vrcelj, 2000.). Postoje brojne razlike između državnih i privatnih škola. Glavna razlika između privatnih i državnih škola je u osnivaču. Privatne škole mogu biti osnovane od strane pojedinaca, skupine građana, vjerskih zajednica i sličnih drugih skupina (Matijević, 2001.), dok je osnivač državnih škola lokalna jedinica samouprave. Društvene škole se financiraju od poreza i javnih natječaja, dok se privatne škole uglavnom financiraju raznim zakladama i školarinama svojih učenika (A. S. Zorić, 2015.). Država u jako maloj mjeri sufinancira privatne škole i često se financiranje privatnih osnovnih škola ne odnosi na sve škole. Privatne osnovne i srednje škole koje u svom nazivu imaju „s pravom javnosti“ djelomično su sufinancirane od strane države.

Zanimljivo je kako su nekadašnje „škole za imigrante“ dobile novi smisao. Danas privatne škole dobivaju pozitivan prizvuk. Često se smatraju i „elitnim“ školama. Glavni razlog tome je školarina. Na početku privatnog školstva, privatne škole su bile besplatne. Danas se smatraju preskupima za roditelje s prosječnim prihodima. U kojem trenutku se dogodio prijelom, nitko ne može znati. Česta je

rasprava nudi li ta školarina i bolje obrazovanje, odnosno, može li se kvaliteta obrazovanja doista kupiti. Danas se često koristi i pojam slobodne škole, jer je njihov ustroj neovisan.

6. ALTERNATIVNE ŠKOLE

Redovne škole već gotovo 360 godina koriste razredno-predmetno- satni sustav koji su u 19. stoljeću ustanovili Herbart i Ziller. Ovaj oblik provođenja nastave ima jasno definirane unutarnje strukture. Često se naziva „intelektualističke škole“. Već od 19. stoljeća, pokušavaju se pronaći alternativni oblici obrazovanja koji će imati svoju autonomiju. Pa tako J.J.Rousseau daje odgovor svojim školama koje su orijentirane na prirodu, slobodu i radni odgoj. On je smatrao da svaka osoba mora imati zanat, te da mora biti upoznata s osnovnim seljačkim radom. Protiv klasične škole bori se i Pestalozzi, koji svojom pedagogijom ustraje na odgoju glave, srca i ruke, odnosno, ustraje na intelektualnom, emocionalnom i tjelesno-radnom odgoju. Friedrich Fröbel upozorava na važnost cjelovitog odgoja koji se ostvaruje radom i igrom. U 19.stoljeću pojavio se pokret za umjetnički odgoj, koji se zalagao za emocionalni aspekt života i umjetnički odgoj. Sredinom 19. stoljeća, L.N. Tolstoj otvorio je školu za seljačku djecu u Jasnoj Poljani. Ta škola se smatra jednom od prvih alternativnih škola u povijesti školstva. Tolstoj se zalaže za slobodu odgoja koja polazi od djeteta. Tolstoj nudi djeci mogućnost posjećivanja nastave, odnosno neobavezno sudjelovanje u nastavnom procesu. Kasnije, tu ideju preuzima *Summerhill* (Matijević,2001.). Summerhill je osnovan 1921. godine u malom selu Leiston u Engleskoj. Danas se Summerhill naziva demokratskom školom zbog velike uloge učenika na vlastitom obrazovanju. Naime, učenici u Summerhillu nisu primorani dolaziti na nastavu, već samostalno procjenjuju potrebu za sudjelovanjem na nekom nastavnom satu. Također, Summerhill učenici biraju koje predmete žele pratiti tijekom nastavne godine. Učenici razvijaju svoju demokratskost na školskim sjednicama na kojima daju svoja mišljenja i pomažu u donošenju odluke. Takve sjednice održavaju se i tri puta tjedno. Zanimljivo je to što Summerhill nema podjele po razredima, već po skupinama. Najmlađa skupina je ona od 5 do 7 godina. Srednja skupina je od 8 do 10 godina. Najstarija skupina je od 11 do 15 godina. Škola Summerhill je u 60-tim godinama prošlog stoljeća nazivana školom za primitivce, te je izazvala veliku revoluciju u dosad tradicionalnom britanskom školstvu (Neil, 1960.).

Engleska nije jedina država u kojoj se javljaju nove škole. Početkom 20. stoljeća javlja se u Europi i Americi radikalna preobrazba škole i njezine organizacije. Pojavili su se pedagoški projekti, od kojih su se i danas neki zadržali kao slobodne ili alternativne škole. Najpoznatije su Waldorfska škola u Njemačkoj, Montessori sustav u Italiji i Winneteka i Dalton plan u Americi. Važan je i Amerikanac J. Dewey koji je ponudio učenje uz projektnu nastavu. Waldorfska škola ponudila je učenicima učenje po epohama, a ne po predmetima. Montessori sustav naglašava individualni rad na materijalima (Matijević, 2001.). Winneteka plan je pomogao u ukidanju razrednog sustava. Učenici su učili prema predmetnim cjelinama.¹⁶ Dalton plan dao je učenicima mogućnost izbora između minimalne, srednje i maksimalne težine plana s naglaskom na individualnom radu (Matijević, 2001.). Ovo su samo neki od najpoznatijih alternativnih sustava.

Alternativne škole su pridonijele odgojno-obrazovnom pluralizmu, te su se krenule širiti po cijelom svijetu. Donijele su osvježenje u organizaciji škole, nastave i učionice. Neke škole zamijenile su učionice prirodom. U današnje vrijeme, sve se više preuzimaju ideje alternativnih škola. Veliki je naglasak na prirodi i ekološkom odgoju. Često se prakticiraju izleti, škole u prirodi i razni projekti koji pomažu u napuštanju razrednog sustava odgoja i obrazovanja. Također, sve je veći naglasak na individualnom radu te osposobljavanju za samostalni život. Učenik prestaje biti pasivni sudionik u nastavi, te postaje aktivni sudionik u svom odgoju i obrazovanju. Učenike se sve više osposobljava za budućnost, te postaju aktivni i odgovorni članovi svoje zajednice. Sve više zemalja napušta ideju „intelektualističke škole“, te se okreće slobodnijim, individualiziranim i modernijim školama, što se vidi po rasprostranjenosti alternativnih škola i pristupa po cijelom svijetu.

Alternativni pristup najviše se vidi u finskim školama. Naime, finske škole su napustile klasičan izgled učionice, ukinule su školsko zvono i napustile ocjenjivanje. Često je školski pluralizam znak za demokratičnost neke države, jer

¹⁶ Winneteka plan: <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=66229> (PRISTUPLJENO: 3.7.2020.)

se dopušta upotreba više strategija i metoda učenja. Potreba djeteta se stavlja na prvo mjesto. Nizozemska je država koja pokazuje najveći stupanj demokratičnosti. Nizozemska svoje odgojno-obrazovno djelovanje temelji na alternativnim školskim projektima. Neki od njih su: Montessori, Waldorf i Dalton plan. Kroz primjer nizozemskih alternativnih škola nastoji se prikazati dobar primjer iz prakse kojim su se spojile alternativne ideje s klasičnim državnim školstvom.

7. PRIVATNE ŠKOLE U UJEDINJENOM KRALJEVSTVU.

U Ujedinjenom Kraljevstvu školstvo je podijeljeno u nekoliko kategorija. Glavne kategorije su: *državne škole (community schools)*, *zakladne škole (foundation schools)*, *dobrovoljne škole (voluntary schools)*, *državne specijalne škole (community special schools)*, *zakladne specijalne škole (Foundation special schools)*, te *nezavisne škole (independent schools)*, koje se jedine smatraju privatnim školama (Matijević, 2001.).

Najdulju povijest imaju dobrovoljne škole, koje su osnovale zaklade ili vjerske zajednice. Dobrovoljne škole su podijeljene na *dobrovoljne kontrolirane škole (voluntary controlled schools)* i na *dobrovoljne pomoćne škole (voluntary - aided schools)*. U prošlosti, smatrale su se oblikom privatnog školstva jer su se financirale same. Danas država osigurava do 85% sredstava. Dobrovoljne škole moraju osigurati samo 15% sredstava (Matijević, 2001.).

Nezavisne škole u Engleskoj, Walesu, Škotskoj i Sjevernoj Irskoj smatraju se one škole koje osiguravaju odgoj i obrazovanje pet ili više učenika, a ne financira ih država. U najvećoj mjeri, nezavisne škole se financiraju od donacija i školarina. U nezavisne škole spadaju i *pripremne škole (preparatory schools)* koje pripremaju učenike za prijamni ispit u srednju školu. Nezavisne škole, iako u maloj mjeri, odgovaraju Ministarstvu školstva. One trebaju biti registrirane te se nad njima povremeno vrši nadzor. Važno je da zadovoljavaju opće standarde koji omogućuju nesmetano provođenje odgojno-obrazovnog procesa. Učenici mogu od države dobiti stipendiju za pohađanje nezavisnih škola. Učitelji u nezavisnim školama ne moraju pratiti Nacionalni kurikulum (Matijević, 2001.).

U svim nezavisnim školama u Škotskoj, Walesu i Sjevernoj Irskoj, u školskoj godini 1998/1999., bilo je upisano samo 6,4% učenika. U Engleskoj je taj broj bio nešto veći, a iznosio je 7,1% (Matijević, 2001.). Broj učenika u nezavisnom školama u Ujedinjenom Kraljevstvu znatno pada. Na stranici vlade Ujedinjenog Kraljevstva nalazi se ovogodišnja statistika. U školskoj godini 2018./19. u

nezavisne škole bilo je upisano 580, 480 učenika, a u školskoj godini 2019./20. taj broj se smanjio na 576, 870 učenika. To je ukupno 6,49% od ukupnog broja učenika koji se trenutno školuju u svim oblicima škola. Trenutno je registrirana 2331 nezavisna škola u Cijelom Ujedinjenom Kraljevstvu, što potvrđuje da je broj nezavisnih škola narastao s obzirom na prethodne godine.¹⁷

Školstvo u Ujedinjenom Kraljevstvu postalo je sinonim za jedno od najkompliciranijih i najskupljih školstva na svijetu, pa s toga nije ni čudno da samo 6,49% roditelja upisuje svoju djecu u nezavisne škole.

¹⁷ Statistika u Ujedinjenog Kraljevstva:

<https://explore-education-statistics.service.gov.uk/find-statistics/school-pupils-and-their-characteristics>
(PRISTUPLJENO: 28.7.2020.)

7.1. Cijena privatnih škola u Ujedinjenom Kraljevstvu

Cijene privatnog školstva neprestano rastu, iz tog razloga sve manje Britanaca bira privatno školstvo kao vrstu obrazovanja svoje djece. Najskuplje privatne škole su ujedno i internati. Cijena internata u Ujedinjenom kraljevstvu može se popeti i do 45,000£, što je približno jednako 380,000kn samo za jednu godinu. Najpoznatiji i najelitniji internati su Eton i Harrow.

Provedena istraživanja iz 2015. pokazuju da roditelji, u Ujedinjenom Kraljevstvu, na obrazovanje u trajanju od 14 godina izdvoje 286,000£ što je približno jednako 2.345,200kn. Privatno osnovnoškolsko obrazovanje prosječno košta 13,194£ na godinu, odnosno, školarina jedne godine u osnovnoj privatnoj školi iznosi 109,774kn. Prosječna cijena osnovnoškolskog internata u Ujedinjenom Kraljevstvu iznosi 30,369£ na godinu, što je od prilike 252,670kn. Za privatno školstvo, od osnovne škole do A-razine, potrebno je približno 286,000£, što je približno 2.354,200kn. Privatni internati, od osnovne škole pa sve do A-razine, prosječno koštaju 468,000£. To je približno 3.893,760kn.

U Londonskoj regiji, cijena privatnih škola je najskuplja. Prosječna školarina za dnevnu školu iznosi 15,500£ godišnje, što je približno 128,960kn. Sjever Engleske i Škotska su regije u kojima je najjeftinija školarina u privatnim školama. U prosjeku ona iznosi 10,400, što je približno 86,528kn.¹⁸

U 2019. godini cijene privatnih škola su narasle u odnosu na 2015. godinu. U odnosu na 1990. godinu, troškovi privatnog školstva narasli su za 403%.

Sarah Lord, direktorica financijskih planera Killik-a, komentirala je rezultate istraživanja izjavom:

¹⁸ Cijena privatnih škola u UK: <https://www.bbc.com/news/education-33535216>
(PRISTUPLJENO: 10.8.2020.)

*"Troškovi privatnog obrazovanja privlače pažnju mnogih obitelji. Međutim, više od trećine roditelja odgovorilo je da je ulaganje u obrazovanje jedno od najboljih ulaganja koje mogu ostvariti."*¹⁹

¹⁹ Cijena privatnih škola u UK: <https://www.killik.com/private-education-index-report-2019/>
(PRISTUPLJENO: 10.8.2020.)

7.2. Kurikulum u privatnim školama u Ujedinjenom Kraljevstvu

Privatne škole češće eksperimentiraju s kurikulumom. Iz tog se razloga kurikulum češće mijenja. Neke privatne škole odlučile su učenike osposobljavati kroz praksu i praktični rad. Neke škole obnovile su svoj kurikulum, te su se odlučile baviti modernim problemima koji zahtijevaju moderna rješenja. Najbolji primjer toga su satovi empatije u King's College School u Wimbledonu. 2017. je uvedena nastava za učenike 7. godine koja sadrži lekcije o rješavanju tjeskobe i stresa. Također, učenici uče tehnike aktivnog slušanja, empatije i opuštanja. Uvedeni su i satovi kritičkog razmišljanja u nastojanju da se učenici odupru negativnom utjecaju moderne tehnologije. Privatne škole često su fleksibilne u pristupu učeniku. Budući da je u razredu često manji broj učenika, učitelj ima više vremena posvetiti se pojedincu i individualizirati kurikulum prema potrebama učenika. Alternativne metode i pristupi često su zastupljeni u privatnim školama diljem Ujedinjenog Kraljevstva. Često se nastava odvija izvan učionice, te se provode razna samostalna istraživanja. Također, obraća se pozornost na učenikove snage, te se detektiraju slabosti. Kurikulum privatnih škola često daje prostora učenicima da se orijentiraju na svoje interese kao što su: sport, književnost, slikarstvo i glazba. Učenicima se u nekim školama daje sloboda da izaberu interes te se njemu dodatno posvete.²⁰ Većina privatnih škola u Ujedinjenom Kraljevstvu ima holistički pristup učenju i učeniku. Pokušava se orijentirati na: psihičke, fizičke, emocionalne te zdravstvene osobitosti svakog učenika. Zbog toga, većina roditelja je zadovoljna privatnom školom te smatraju da je sustav privatnog školovanja puno bolje organiziran od onog državnog.

Posebna vrsta kurikuluma su kurikulumi privatnih škola baziranih na religijskim uvjerenjima. Takvi kurikulumi baziraju se na zasebnim obilježjima neke religije. U kurikulum se uvrštavaju blagdani, običaji i pravila neke religije. Često postoji i određeni pravilnik o odijevanju. Katoličke i protestantske škole često odvajaju

²⁰ Kurikulum privatnih škola: <https://ie-today.co.uk/news/beyond-the-curriculum-how-independent-schools-are-getting-an-edge/> (PRISTUPLJENO: 12.8.2020.)

djevojke i dječake. Neke škole imaju zasebna krila za djevojčice, te zasebna krila za dječake. Postoje škole isključivo za djevojčice i isključivo za dječake.²¹

Internati u svom kurikulumu često obuhvaćaju vrlo stroga pravila ponašanja. Upravo zbog odgojnog aspekta, internati se smatraju odličnim mjestima za sazrijevanje adolescenata, te za prihvaćanje odgovornosti koju nosi svijet odraslih. Također, u internatima se često inzistira na izvannastavnim aktivnostima. Internati također odvajaju djevojčice i dječake. U prošlosti, internate su mogli upisati samo dječaci iz imućnijih obitelji. Danas se mogu dobiti i stipendije na temelju izvrsnosti. Internati često svoj kurikulum baziraju na dugogodišnjoj tradiciji.

²¹ Internati: <https://www.ourkids.net/school/coed-boarding-vs-boys-or-girls> (PRISTUPLIENO:31.8.2020.)

7.3. Ocjenjivanje učenika privatnih škola

U Ujedinjenom Kraljevstvu sustav ocjenjivanja, kao i cijelo školstvo, razlikuje se od države do države i može varirati ovisno o školama. Sve u svemu, najčešći oblik ocjenjivanja u osnovnoj i srednjoj školi je slovno ocjenjivanje od A do F, tako da je A najviša ocjena. Nakon svakog ključnog stupnja u obrazovanju, učenici se testiraju na standardiziranim testovima. Najvažniji su GCSE ili *General Certificate of Secondary Education*, koji se provode nakon završenog obveznog obrazovanja, odnosno nakon završetka osnovne (*Primary infant* i *Primary junior school*) i srednje (*Secondary school*) škole.²²

Iako se GCSE testovi polažu s napunjenih 17 ili 18 godina, neki roditelji inzistiraju da njihova djeca već od 7. godine kreću s pripremam za standardizirane testove. *Ryde College* otvoren je 1982. godine i specijaliziran je u ranom pripremanju učenika za GCSE testove. Čak 100% učenika *Ryde Collega* prolazi GCSE testove (Sharman, 2004.).

GCSE u 2018. godini započinje reformom sustava ocjenjivanja u Ujedinjenom Kraljevstvu. Napušta se slovno ocjenjivanje od A do G i prelazi se na brojčano ocjenjivanje od 9 do 1, tako da je 9 najviša ocjena. Zanimljivo je kako reforma nije započela na razini svih predmeta, već samo na testovima iz Engleskog jezika, Engleske književnosti i matematike. U 2019. godini ovaj sustav ocjenjivanja se krenuo primjenjivati u testovima iz svih predmeta. Cilj ovog sustava ocjenjivanja je različitost među ocjenama. Lakše je odrediti ocjenu koja odgovara učenikovom trudu i sposobnostima, te filtrira fakultete koje učenik može upisati.²³

Takav sustav koristi i većina privatnih škola. Iako je sustav uveden kako bi se istaknule razlike među ocjenama, u privatnim školama to se nije dogodilo. Naime,

²² Sustav ocjenjivanja u UK: <https://www.studying-in-uk.org/uk-grading-system/>
(PRISTUPLJENO: 27.8.2020.)

²³ Sustav ocjenjivanja u UK: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/719124/Grading_new_GCSEs25.6.2018.pdf (PRISTUPLJENO: 27.8.2020.)

većina učenika u privatnim školama i dalje je ocijenjena najvišim ocjenama. Time učenici privatnih škola imaju veću mogućnost upisa željenog fakulteta. Čak 48.6% odlikaša u 2020. godini dolazi iz nezavisnih škola. Iz tog razloga, u Ujedinjenom Kraljevstvu neprestano traje rasprava o tome pomaže li sustav ispitivanja privatnim školama u stvaranju odlikaša. Kurikulum državnih škola ne dozvoljava učitelju da sam planira ispitivanje, te da sam odredi koje će gradivo ulaziti u ispit, dok učitelji u privatnim školama sami planiraju provođenje ispitivanja kad osjete da su svi učenici spremni. Učitelji privatnih škola lakše prate napredak učenika, te vrlo često nagrađuju i trud učenika.²⁴

²⁴ Sustav ocjenjivanja u UK:
<https://www.channel4.com/news/factcheck/factcheck-did-england-exam-system-favour-private-schools> (PRISTUPLJENO: 27.8.2020.)

7.4. Internati u Ujedinjenom Kraljevstvu

Internati često imaju dugu povijest podučavanja, pa se često smatraju najelitnijim školama. Upravo zbog duge povijesti, internati predstavljaju odraz britanskog visokog društva. Najčešće djevojčice i dječaci odlaze u internate koje su pohađali njihovi roditelji kako bi se održala tradicija. Danas internati postaju dostupni svima i prestaje se raditi klasifikacija među društvenim slojevima, naravno, uz uvjet da si osoba može priuštiti školarinu ili dobije stipendiju. Najprestižniji internati su Eton i Harrow. Oni su ujedno jedni od najstarijih internata. Zanimljivo je kako su namijenjeni isključivo za dječake. To potvrđuje da su se zadržali običaji iz starih vremena kad su samo dječaci mogli odlaziti u internate.

Eton je osnovao kralj Henik VI 1440. godine i nalazi se u blizini gradića Windsora. Kroz svoju povijest Eton je bio jedna od vodećih neovisnih škola u Velikoj Britaniji. Zanimljivo je to što je Eton internat samo za dječake sa oko 1300 učenika. Učenici počinju pohađati školu u dobi od 13 godina, ponekad i ranije i nastavljaju sve do svoje 18 godine. Eton se smatra jednom od najelitnijih škola u državi, a prioritet kod upisivanja često imaju dječaci iz bogatih obitelji. Naime, školarina iznosi od 42,000£ do 45,000£ . Neki od najpoznatijih učenika koji su pohađali Eton su: Hugh Laurie, Princ William, Princ Harry, Tom Hiddleston i Ian Fleming.²⁵

Harrow je druga najbolja javna škola u Velikoj Britaniji nakon Etona, osnovana je 1572. ,od strane Kraljice Elizabete I. U početku je svrha škole bila znatno drugačija od one danas. Naime, Harrow je bio posebna škola za djecu siromašnih poljoprivrednika i doseljenika, ali brzo je postala jedna od najprestižnijih privatnih škola u zemlji. Najpoznatiji učenici su bili Winston Churchill i Lord Byron. Harrow

²⁵ O Eton internatu: <https://www.etoncollege.com/AboutEton2.aspx> (PRISTUPLJENO: 28.7.2020.)

je internat za dječake od 13 do 18 godina. Školarina za drugu najprestižniju nezavisnu školu iznosi 41,000£²⁶

Zanimljivo je kako postoji samo nekoliko isključivo ženskih internata, te su svi osnovani mnogo kasnije. Većina internata koji prihvaćaju djevojčice su zapravo miješani internati. Oni su započeli s radom tako što su dopuštali školovanje samo dječacima, a kasnije postaju dostupni i djevojčicama. Najpoznatiji takav internat je Charterhouse.

Charterhouse je osnovan 1611. godine, od strane Thomasa Suttona. Danas je Charterhouse jedan od vodećih neovisnih internata i dnevnih škola u Velikoj Britaniji. Ovaj neovisni internat pruža obrazovanje za dječake u dobi od 13 do 18 godina i djevojčice u dobi od 16. do 18 godina. Na početku svog djelovanja, bio je internat isključivo za dječake. 1971. godine Charterhouse postaje neovisni internat i dnevna škola za djevojčice i dječake.²⁷

Najpoznatije isključivo žensko učilište je Cheltenham. Osnovano je 1853. godine s ciljem pružanja "zdravog akademskog obrazovanja za djevojčice". Na početku je školu pohađalo samo 82 učenice, od kojih su gotovo sve bile djevojčice koje su pohađale samo dnevnu školu. 1858. godine Dorothea Beale imenovana je za ravnateljicu. Upravo je pod njezinim vodstvom internat počeo prosperirati i pretvorio se u zvučno ime britanskog obrazovanja. Obrazovanje na ovom internatu se odnosi na djevojčice od 11 do 18 godina.²⁸

²⁶ O Harrow internatu: <https://www.harrowschool.org.uk/welcome-to-harrow/welcome>
(PRISTUPLJENO: 28.7.2020.)

²⁷ O Charterhouse internatu: <https://www.charterhouse.org.uk/about-us/charterhouse>
(PRISTUPLJENO: 16.8.2020.)

²⁸ O Cheltenham internatu: <https://www.cheltladiescollege.org/about-clc/history-of-college/>
(PRISTUPLJENO: 16.8.2020.)

7.5. Alternativne škole u Ujedinjenom Kraljevstvu

Alternativne škole u Ujedinjenom kraljevstvu su podijeljene na: šumske škole, školovanje kod kuće, Montessori škole, Steiner-Waldorfske škole i „Alternativne“ alternative.

Šumske škole ili *Forest schools* nisu odvojene od ostalih škola, pa ne spadaju u fizičke škole. Umjesto toga, redovne škole prakticiraju izlaske na otvoreno, najviše u vrtiću ili osnovnoj školi. Naime, takve škole koriste alternativnu tehniku kojoj je cilj razvijanje samopouzdanja kod učenika kroz praktično učenje. Također, prirodno okruženje je iznimno bitno za holističko razvijanje učenika.

Školovanje kod kuće je legalno u Ujedinjenom Kraljevstvu. Najčešće se prakticira ukoliko dijete ima ekstremna religijska uvjerenja, prehrambena ograničenja, kognitivna ograničenja ili neka druga uvjerenja koja nisu u skladu sa redovitim školstvom. U Ujedinjenom Kraljevstvu, često se plaćaju tutori koji su osposobljeni za provođenje odgojno-obrazovnog procesa. Rjeđe taj proces obavljaju roditelji.

Montessori škole potiču kreativnost i samostalnost kod učenika. Učenici istražujući dolaze do novih spoznaja. Montessori škole u Ujedinjenom Kraljevstvu se ne razlikuju od Montessori škola u ostalim zemljama. Ciljevi i ishodi su jednaki, a na učiteljima je da biraju koje će metode upotrijebiti kako bi ih ostvarili.

Steiner-Waldorfske škole imaju za cilj omogućiti slobodno i kreativno okruženje za učenje. Upravo zbog svoje slobode i neobičnih metoda, Steiner-Waldorf škole postaju osvježenje u strogom i tradicionalnom britanskom školstvu.

„Alternativne“ alternative su škole koje su obrazovni sustav u Ujedinjenom Kraljevstvu okrenule naglavačke. Najpoznatije škole su Sands u Devonu,

Brockwood Park i Summerhill. Ove škole su često kategorizirane kao škole za život, te omogućuju učenicima potpunu kontrolu nad svojim obrazovanjem.²⁹

²⁹ Alternativne škole u UK: <https://www.goodschoolsguide.co.uk/choosing-a-school/alternative-schools>
(PRISTUPLJENO:16.8.2020.)

8. PRIVATNE ŠKOLE U SAD-U

Privatno školstvo u Americi započinje davne 1645. godine. Prvi privatna škola osniva se u West Roxburyu od strane Johna Eliota. Nalazi se u Blizini Bostona, nekadašnje glavne luke u koju su dolazili doseljenici. The Roxbury Latin škola zadržala je tradiciju i ostala škola isključivo za dječake. To je jedina škola u Sjevernoj Americi koja kontinuirano radi još od doba kolonija.³⁰

U Sjedinjenim Američkim Državama, privatno školstvo je vrlo razvijeno. Državne škole su vrlo često na lošem glasu zbog stope kriminala, pa se roditelji sve više odlučuju za privatno školstvo. Također, vrlo su razvijeni alternativni oblici. Zanimljivo je to kako se sve više roditelja okreće konceptu „home schooling“ ili podučavanje kod kuće. Što se tiče ostalih alternativnih koncepata, škole su često katolički orijentirane ili prate koncept Marije Montessori. Američko školstvo nije toliko složeno kao britansko, pa se dijeli na dvije vrste škola: privatne i državne. Potkategorija privatnih škola su alternativne škole (Matijević, 2001.).

Upis u tradicionalne javne osnovne i srednje škole smanjio se na 47,3 milijuna učenika u 2016. godini, za razliku od 2005. kad je upisano ukupno 47,9 milijuna učenika. Što se tiče privatnih škola do 12. razreda, upisano je oko 5,8 milijuna učenika u privatne osnovne i srednje škole u 2015. godine. Slični su brojevi i za privatne i državne vrtiće. Kad sumiramo ove brojeve iz 2015./16. godine vidimo da 69% učenika pohađa željenu javnu školu. 19% posto učenika pohađa dodijeljenu javnu školu. 9% učenika se privatno školuje i 3% učenika se školuje kod kuće. Najviše učenika upisuje kombinirane osnovne i srednje škole javne škole. Što se tiče privatnih škola, čak 36% učenika u privatnim školama upisuje rimokatoličke privatne škole.

Ako se gleda socio-ekonomski status učenika koji upisuju privatne i državne škole, možemo zaključiti da privatne škole najčešće upisuju djeca iz bogatih obitelji s oba roditelja čiji su roditelji visoko školovani. Naime, u 2016. godini, 35%

³⁰ O Roxbury Latin školi: <https://www.privateschoolreview.com/the-roxbury-latin-school-profile>
(PRISTUPLJENO:18.8.2020.)

upisane djece u željene državne škole nema jednog roditelja ili živi kod udomitelja ili skrbnika. Kod dodijeljenih državnih škola, 29% učenika nema jednog roditelja ili živi kod udomitelja ili skrbnika. U privatnim školama, postotak djece bez jednog roditelja ili djece koja žive kod udomitelja ili skrbnika, iznosi 20%, što je znatno manje u odnosu na državne škole. Obrazovanje roditelja pokazuje da čak 87% roditelja čija djeca pohađaju privatnu školu imaju neku vrstu diplome ili potvrdu o visokoškolskom obrazovanju. U državnim školama taj je broj znatno manji. U željeno upisanim državnim školama taj broj iznosi 66%, dok u dodijeljenim privatnim školama taj postotak iznosi 68%. U državnim školama manje od 16% ima doktorat ili magisterij, dok u privatnim školama čak 32% roditelja djece ima doktorat ili magisterij. Što se tiče siromaštva, u državnim školama čak je 45% učenika siromašno ili na rubu siromaštva. Broj je malo manji u dodijeljenim državnim školama, no i dalje visok i iznosi čak 39%, dok je u privatnim školama 21% djece na rubu siromaštva ili siromašno. To su djeca koja su upisana u privatne škole uz pomoć potpune ili djelomične stipendije.³¹

Upravo iz prethodno navedenih razloga, roditelji odlučuju svoju djecu školovati kod kuće ili u privatnim školama. Naime, oni smatraju kako državne škole imaju lošu reputaciju, te odlučuju svoju djecu skloniti od mjesta u kojem se po njim okupljaju „rizične“ skupine. Nažalost, česti su naslovi o masovnim pucnjavama u javnim školama. Javne škole u SAD-u su mjesta gdje se susreće mnogo religija, rasa i uvjerenja, te na taj način dolazi i do sukoba (Larsen, 2003.).

³¹ Statistika u SAD-u: <https://nces.ed.gov/pubs2019/2019106.pdf> (PRISTUPLJENO: 18.8.2020.)

8.1. Cijena privatnih škola u SAD-u

Prosječna cijena školarina privatnih škola u SAD-u u 2020. godini je 11.004\$, što je jednako 69.436kn . Privatne osnovne škole drže prosjek od 9.944\$ ili 62.746kn na godinu, dok privatne srednje škole svoju školarinu u prosjeku naplaćuju 14.821\$ ili 93.520kn na godinu.

Najskuplji okrug je Connecticut, u kojem je prosječna cijena školarina u privatnim školama 24.818\$, što je približno 156.601kn. Prosječna cijena privatne osnovne škole iznosi 16.527\$ ili 104.285kn, dok prosječna cijena privatne srednje škole iznosi 33.495\$ ili 211.353kn.

Najeftiniji okrug je West Virginiji, u kojoj je prosječna školarina u privatnoj školi 5.126\$ ili 32.345kn. Školarina za privatnu osnovnu školu u prosjeku iznosi 4.890\$ ili 30.855kn, dok za privatnu srednju školu iznosi 5.229\$ ili 32.995kn.³²

Najskuplje privatne škole u SAD-u su ujedno i internati. THINK globalna škola je najskuplji internat u SAD-u, u kojoj godišnja školarina iznosi 94.000\$ ili 593.140kn.³³

U Americi postoji veliki problem s upisima u privatne škole. Naime, neke privatne škole prihvaćaju i upisuju samo 7% učenika. Iz tog razloga, postoji velika borba za upise u osnovne i srednje škole. Neke obitelji već od rođenja stavljaju svoju djecu na liste čekanja.

³² Cijena školarina u SAD-u <https://www.privateschoolreview.com/tuition-stats/private-school-cost-by-state> (PRISTUPLJENO: 18.8.2020.)

³³ O Think školi: <https://www.privateschoolreview.com/think-global-school-profile> (PRISTUPLJENO:18.8.2020.)

8.2. Kurikulum u privatnim školama u SAD-u

Prethodno spomenuta THINK globalna škola odlično prezentira američko privatno školstvo. Ona je spoj alternativnog i klasičnog. Naime, učenici u jednoj školskoj godini obilaze čak tri države. Na taj način iskustveno uče. Uz putovanja, provode se i klasični oblici nastave. Upravo ove odlike karakteriziraju američko privatno školstvo. Ono je uvelike fleksibilno, moderno i kreativno. Učenike se potiče da putuju i sudjeluju u razmjeni učenika na nacionalnoj i internacionalnoj razini.

Što se tiče svih škola, naglasak je na osnovama poput: čitanja, pisanja i pravopisa. Ostatak kurikuluma se znatno razlikuje u privatnim i državnim školama. Naime, privatne škole nisu ograničene državnim pravilnikom, pa je često kurikulum u svakoj školi drugačiji. Neke škole imaju veću ponudu predmeta. Neki su obavezni, dok neke od njih bira učenik. Orijentacija je na interesima učenika. Privatne škole dopuštaju svojim učiteljima da sami biraju metode poučavanja. Dapače, inzistira se na kreativnosti učitelja. Često se smatra da privatne škole nude šire obrazovanje od onoga u državnim školama budući da je glavni naglasak na učeniku i na njegovim potrebama.³⁴ Neke se privatne škole orijentiraju samo na učenike koji su daroviti u područjima poput sporta, plesa, književnosti, glazbe i likovne umjetnosti, pa već kod upisa filtriraju talente. U kurikulumu privatnih škola postoje aspekti koji pomažu u stjecanju i usavršavanju osnovnih životnih vještina. Ponekad se mogu pronaći i predmeti poput domaćinstva, sviranja u orkestru, šahovske grupe, itd. Također, učenike se podupire u tome da izaberu neke izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. Za razliku od kurikuluma državnih škola, kurikulum privatnih škola ima razumijevanja za učenike s posebnim potrebama, te prilagođava opseg i težinu gradiva svakom učeniku.

³⁴Kurikulum privatnih škola u SAD-u: <http://delphifl.org/private-vs-public-schools-how-the-curriculums-differ/> (PRISTUPLJENO:19.8.2020.)

8.3. Ocjenjivanje učenika privatnih škola

U američkom školstvu postoje dvije vrste ocjenjivanja, to su slovno i numeričko. Numeričko ocjenjivanje odnosi se na postotak riješenosti nekog ispita te varira od 0% do 100%, s time da je 100% najviši postotak riješenosti ispita. Slovno ocjenjivanje svodi se na dodavanje slova od A do F postotku. A je najviša ocjena, dok je F najmanja. Minimalan postotak za prolaz je 70%, odnosno, sve ispod C je pad. Slovni sustav ocjenjivanja se može podijeliti na plus(+) i (-) po ocjeni. To pomaže u izračunavanju prosjeka jer se brojčana vrijednost prikazuje u decimalama.³⁵

U državnim školama često se gleda prosjek grupe više od prosjeka pojedinca, pa iz tog razloga učitelji često zanemaruju neke predmete s boljim prosjekom i rade na predmetima s lošijim. Također, u tom procesu se često izgube učenici koji imaju problema s nekim predmetom, pa zaostaju za cijelom skupinom. Iz tog razloga, privatne škole se koncentriraju na svakog učenika, te posvećuju dovoljno pažnje svakom predmetu i gradivu. Budući da su razredi manji, lakše je detektirati slabijeg učenika u cijeloj grupi i s njim dodatno raditi na nekom sadržaju.³⁶

Upravo zbog prosjeka, američko školstvo ima lošu reputaciju. Naime, No Child Left Behind Akt iz 2002. godine stvoren je s ciljem pružanja svoj djeci pravo na školovanje. Baziran je na ravnopravnosti i svodi se na pružanje novčane, emocionalne i edukacijske potpore potrebitoj djeci. Akt se osvrtao i na uspjeh u standardiziranim testovima, te je sadržavao mjere kojima se kontrolirala škola koja je ostvarila loš uspjeh na standardiziranim testovima. U teoriji ovakav akt je dobro došao u Američkom školstvu, no danas *child left behind* česti je naziv za dijete koje je imalo znanja i sposobnosti, no nije imalo dovoljno financija ili podršku okoline

³⁵ Američki sustav ocjenjivanja: <https://www.mooxye.com/blog/en/american-grading-system-and-gpa/> (PRISTUPLJENO: 27.8.2020.)

³⁶ Ocjenjivanje u privatnim školama u Americi: <http://delphifl.org/private-vs-public-schools-how-the-curriculums-differ/> (PRISTUPLJENO: 19.8.2020.)

da uspije u školovanju. Naime, No Child Left Behind Akt bio je u najvećoj mjeri napisan za djecu manjina koja dolaze iz „problematičnih sredina“. Cilj je bio kroz prosjek skupine utjecati na prosjek manjina. No akt je veću pozornost posvetio prosjeku skupine od prosjeka pojedinca i dogodili su se propusti. Ukoliko je neki učenik bio loš iz nekog predmeta, njegov neuspjeh nije bio važan jer je ostatak razreda bio vrlo uspješan. Učitelj je često previdio takvog učenika u razredu, te se dogodilo da ponekad taj učenik nije ni završio srednju školu. Također, akt se bazirao na osnovne predmete, pa su se često previdjeli talenti u umjetničkim predmetima i smanjio broj izvannastavnih aktivnosti.³⁷ S druge strane, pojavila se krajnost u kojoj su učenici imali visoka akademska postignuća, no nisu imali praktično znanje ni samostalnost, pa su često na fakultetu ili na poslu morali nadoknađivati praktično znanje i učiti s razumijevanjem, a ne za prosjek (A. S. Zorić, 2015.). Svi prethodno navedeni razlozi utjecali su i na ocjenjivanje u privatnim školama. Naime, privatne škole odlučile su se orijentirati na svakog učenika posebno, te već od kurikuluma počinje prilagodba programa učenikovim sposobnostima. Prilagodba se nastavlja i u ocjenjivanju. Učitelj prati učenika od upisa u privatnu školu, te može dobiti pravu sliku o učenikovim: napredcima, zaostacima i izvanprosječnim uspjesima.

³⁷ No child left Behind: <https://www.britannica.com/topic/No-Child-Left-Behind-Act>
(PRISTUPLJENO: 28.8.2020.)

8.4. Internati u SAD-u

Većina američkih internata nalazi se uz većim gradovima. Urbanizirani život i sve manje vremena za djecu dovelo je do potrebe za dodatnim odgajanjem djece izvan roditeljskog doma. Godišnje, internate upisuje oko 30.000 djece. Neki internati nude besplatnu školarinu u slučaju da učenik zadovoljava sve potrebne uvjete za stipendiju. U SAD-U postoji podjednak broj muških, ženskih i mješovitih internata. Neki internati stvoreni su sa svrhom odgajanja problematične mladeži. Nazivaju se vojničke škole i glavna svrha je kroz disciplinu provesti proces odgoja i obrazovanja.³⁸ Školarine za privatne internate mogu biti u rangu od 10.000\$, pa i više od 1,100.000\$. Sve ovisi o lokaciji, broju zaposlenih, broju učenika, broju izvannastavnih aktivnosti i reputaciji. Reputacija ovisi o uspjehu na standardiziranim testovima.

Najelitniji internat je Phillips Exeter Akademija u Exteru. Ova akademija osnovana je davne 1781. godine od strane Johna i Elizabeth Phillips. U njoj se školuju dječaci i djevojčice. Cijena prosječne školarine za ovaj privatni internat iznosi 1,150.000\$ za 4 godine školovanja. U prosjeku to iznosi 287.500\$ po godini ili 1,814.125kn na godinu. Ovu srednju školu uspije upisati samo 19% prijavljenih. U njoj se školuje preko 1000 učenika iz Amerike i iz 33 strane države. Razredi su uglavnom bazirani na 12 učenika. Također, odlično je povezana s brojnim stranim fakultetima, pa se učenicima nudi mogućnost studiranja izvan Amerike.³⁹

Drugi po redu najelitniji internat i dnevna škola je Phillips Akademija u Andoveru. Nastao je 1778. godine. Osnovao ju je Samuel Phillips, nećak Johna Philipsa koji je osnovao Exeter Akademiju. Ove dvije akademije i danas su glavni rivali, te se često susreću na sportskim terenima kao glavni konkurenti.⁴⁰ Phillips Akademija prihvaća samo 13% prijavljenih učenika. Školu pohađaju učenici iz 43

³⁸O internatima u SAD-u: <https://boardingschools.us/> (PRISTUPLJENO:19.8.2020.)

³⁹ O Exter internatu: <http://www.exeter.edu/about-us> (PRISTUPLJENO:19.8.2020.)

⁴⁰ O povijesti Andover internata: <https://www.andover.edu/about/history> (PRISTUPLJENO:19.8.2020.)

savezne države i 55 stranih država. Prosječan razred sadržava 13 učenika. Školarina za internat iznosi 59.850\$ na godinu, što je približno 377.653kn. Phillips Akademija ima mogućnost dnevne škole ili *day school*. U dnevnoj školi, nastava se odvija u prostorijama internata. Kada nastava završi, učenici se vraćaju kući. Odnosno, ne ostaju spavati u prostorijama internata. Dnevna škola je nešto jeftinija. Školarina za dnevnu školu iznosi 46.400\$ ili 292.784kn. Zanimljivo je kako skoro trećina upisanih učenika uspijeva upisati fakultete iz Ivy lige.⁴¹

Većina najuspješnijih i najelitnijih internata nalazi se na istočnoj obali SAD, a neki od njih su osnovani još u doba kolonija. Time se jasno vidi utjecaj britanske kulture na odgoj i obrazovanje djece. Države s najviše internata su Connecticut sa 29 internata i Massachusetts sa 36 internata.⁴² Zanimljivo je kako su obje države jedne od prvih kolonija koje su osnovali Britanci.

⁴¹ O Andover internatu: <https://www.andover.edu/about> (PRISTUPLJENO:19.8.2020.)

⁴² O Internatima u SAD-u:<https://boardingschools.us/> (PRISTUPLJENO:19.8.2020.)

8.5. Alternativne škole u SAD-u

U Americi, tijekom školske godine 2016./2017., postojalo je 475 alternativnih škola. Što se tiče raspodjele, 53 škole su obavljale osnovnoškolsko obrazovanje, 279 škola je obavljalo srednjoškolsko obrazovanje, 142 škole su obavljale osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje, te je jedna škola obavljala druge vrste obrazovanja. Kad se uzme u obzir da je u toj godini u Americi postojalo 50.274,747 škola, možemo zaključiti da je u toj godini samo 0.001% škola u SAD-u bilo alternativno.

Istraživanja iz 2016. godine pokazuju kako čak 69% učenika privatnih škola u Americi pohađa škole koje su bazirane na religiji. Najviše učenika privatnih osnovnih i srednjih škola, njih 36%, pohađa rimokatoličke škole.

U 2001. godini statistika bilježi kako 4,2% privatnih škola slijedi učenje Marije Montessori, dok 6,4% od ukupnog broja privatnih škola slijedi neke druge alternativne ideje. U 2016. godini od 34.600 privatnih škola, samo 1,4% je alternativno. To nam potvrđuje da se povećava broj privatnih škola, koje nisu alternativno orijentirane.⁴³

Također, sve se više razvija trend nazvan „home schooling“. *Home schooling* ili školovanje kod kuće započinje zbog ekstremnih vjerskih uvjerenja u manjim zajednicama. Taj princip preuzimaju roditelji čija djeca žive u manjim seoskim sredinama i nemaju mogućnost pohađati školu u blizini. (Matijević, 2001.) U SAD-u home schooling doživljava vrhunac sedamdesetih godina kada se u Americi napokon primirila ratna i financijska situacija. Nakon svih ratnih zbivanja, pojavila se potreba za nadoknađivanjem gradiva koje su djeca izgubila zbog nemirnih vremena. U 2001. godini 1% od ukupnog broja školaraca se školovao kod kuće, danas je taj broj porastao na 3%. No, postoji razlika između britanskog i američkog školovanja kod kuće. Naime, Britanci češće unajmljuju tutore za podučavanje

⁴³ Zavod za statistiku u SAD-u: <https://nces.ed.gov/pubs2019/2019106.pdf> (PRISTUPLJENO: 20.8.2020.)

djece, dok u Americi taj posao obavljaju roditelji. Razlog tome je to što se u SAD-U nije potreban certifikat za podučavanje djece kod kuće. Jedina savezna država koja je regulirala taj zakon je Michigan (Matijević, 2001.).

Neke škole, iako preuzimaju alternativne ideje, ne smatraju se alternativnim školama. Razlog tome je visoka razina pluralizma u školstvu. Privatne škole sve više kombiniraju primjere dobre prakse i objedinjuju ih u kurikulum, pa je iznimno teško kategorizirati škole. Privatne i alternativne škole su podložne promjenama, te se prilagođavaju izazovima današnjice. Upravo zbog fleksibilnosti i kreativnosti, te samog pristupa učenicima, čak 77% roditelja je iznimno zadovoljno privatno školom koju je odabralo za svoje dijete.⁴⁴

⁴⁴Zavod za statistiku u SAD-u <https://nces.ed.gov/pubs2019/2019106.pdf> (PRISTUPLIENO: 20.8.2020.)

9. PRIVATNE ŠKOLE U HRVATSKOJ

Budući da je Hrvatska u svojoj prošlosti imala brojne društvene promjene, počele su se pojavljivati škole koje su se odvajale od tradicionalnog učenja. Hrvatska je imala turbulentnu povijest s današnjim susjednim zemljama, te su se organizirala podučavanja manjinskih naroda na području Republike Hrvatske. Iz tog razloga, neke privatne škole u Hrvatskoj imaju dugu povijest i najčešće su se povezivale uz religiju. Privatno školstvo svoj procvat doživljava 1991. godine osnivanjem „Pitagore“ (Krbec, 1999.). Pitagora je privatna tvrtka koja se bavi pružanjem obrazovnih usluga i nalazi se u Puli. Metodom rješavanja problema tumačili su se i rješavali problemi na razini osnovne škole iz matematike i fizike. Intenzivan rast privatizacije u školstvu započinje 1994./1995. godine nakon završetka domovinskog rata. Porastom broja učenika, raste i broj škola (Krbec, 1999.).

U Republici Hrvatskoj, u 2001. godini zabilježeno je 32 privatnih škola, 6 osnovnih škola, 10 katoličkih gimnazija, 14 privatnih srednjih škola, jedna adventistička škola i jedna muslimanska srednja škola. U privatne osnovne škole je bilo upisano 0,13% od ukupnog broja učenika osnovnih škola. U privatne srednje škole je bilo upisano 0,73% od ukupnog broja srednjoškolaca. Zanimljivo je kako je u vjerske škole bilo upisano 1% učenika srednjih škola (Matijević, 2001.).

Prema izvješću Državnog zavoda za statistiku, početkom školske godine 2019./2020. djeluje 68 privatnih osnovnih i srednjih škola na teritoriju Republike Hrvatske, što čini 2,47% od ukupnog broja svih škola na teritoriju Republike Hrvatske. Od tih škola, 27 osnovnih i srednjih privatnih škola je religijski orijentirano. Možemo zaključiti da je 39,7% svih privatnih škola osnovano od strane vjerske zajednice, odnosno 1% škola u Republici Hrvatskoj ima korijene u nekoj religiji. Što se tiče broja učenika, početkom školske godine 2019./2020. u

privatne osnovne i srednje škole je upisano ukupno 7.904 učenika i učenica, što je 1.72% od ukupnog broja učenika upisanih u osnovne i srednje škole.⁴⁵

Kao što vidimo iz prethodno priloženih brojeva, u Republici Hrvatskoj se pluralizam u odgoju i obrazovanju sporo razvija. No, otvaraju se nove privatne osnovne i srednje škole, te sve više ljudi razmatra opciju upisivanja djeteta u privatnu školu. Trend rasta broja učenika u privatnim školama najbolje se vidi u srednjim privatnim školama. Od 7.904 učenika upisanih u privatne škole, čak njih 5.577 je upisno u privatne srednje škole. Najviše učenika i učenica je upisano u vjerske srednje škole, ukupno 3.199.⁴⁶

⁴⁵ Državni zavod za statistiku u Hrvatskoj: <https://www.dzs.hr/> (PRISTUPLJENO: 20.8.2020.)

⁴⁶ Državni zavod za statistiku u Hrvatskoj: <https://www.dzs.hr/> (PRISTUPLJENO: 20.8.2020.)

9.1. Cijena privatnih škola u Hrvatskoj

Vlada Republike Hrvatske i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa ne pomažu u financiranju privatnih škola u Hrvatskoj. Većina škola se financira školarinama. Cijena školarine, za jednu godinu, u privatnoj školi u hrvatskoj može iznositi i do 35.000kn. Možda je ova brojka daleko ispod britanskih i američkih prosjeka, no uzmemo li u obzir da je prosječna godišnja plaća u Hrvatskoj oko 50.000kn možemo zaključiti da govorimo o pozamašnoj svoti novca.

Jedna od najpoznatijih osnovnih škola u Hrvatskoj je „Osnovna škola Kreativni Razvoj“. Godišnja školarina iznosi 31.000kn. Poznata je po tome što djecu vodi na izlete izvan zemlje. Što se tiče kombiniranih škola, najskuplja škola je Američka Internacionalna škola u Zagrebu, gdje se školarina plaća i do 17.750€. Poznata je i Britanska međunarodna škola koja se također nalazi u Zagrebu. ⁴⁷U njoj osnovnoškolsko obrazovanje može koštati do 91.000kn, a srednjoškolsko i preko 100.000kn. Zanimljivo je da nudi mogućnosti internata. ⁴⁸

⁴⁷ Britanska škola u Zagrebu: <https://www.aisz.hr/join/admissions/> (PRISTUPLJENO:20.8.2020.)

⁴⁸ Cijena Britanske škole u Zagrebu: <https://www.britishschool.hr/fees-and-charges> (PRISTUPLJENO:20.8.2020.)

9.2. Kurikulum u privatnim školama u Hrvatskoj

Privatne škole u Hrvatskoj često prate svjetske trendove u odgoju i obrazovanju, pa se mogu uočiti sličnosti s američkim i britanskim privatnim školama. Iz tog razloga, sve više privatnih škola ima mogućnost razmjene učenika i izleta u inozemstvo. Upravo zbog povezanosti sa stranim državama, roditelji često biraju privatne škole. Na taj način, dijete iskustveno uči, upoznaje nove kulture i stječe prijatelje izvan granica republike. Kurikulum se prilagođava učeniku i njegovim potrebama. Naglašava se važnost izvannastavnih aktivnosti, te se potiče razvoj talenata kod učenika. Hrvatsko školstvo je kontrolirano brojnim zakonima, pa se malo prostora ostavlja za interese učenika. Privatne škole uzimaju u obzir interese učenika, te daju mogućnost danjeg razvijanja. Također, postoji velik broj religijskih škola koje potiču učenike u vjerskom životu. U kurikulum uvode praznike, običaje i obrede, te kroz njih provode redovnu nastavu. Time nastavljaju tradiciju. Većina privatnih škola radi na osposobljavanju učenika za samostalni život, te više ističu praktični dio od državnih škola.

9.3. Ocjenjivanja učenika privatnih škola

U osnovnim i srednjim školama u Hrvatskoj ocjenjivanje učenika regulirano je *Pravilnikom o načinu praćenja i ocjenjivanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi* iz 1995. godine. Hrvatski sustav ocjenjivanja koristi brojke i riječi. Ocjene se kreću od 1 do 5, tako da je 5 najviša ocjena i pridodaje se značenje odličan. Ostale ocjene su raspoređene ovako: 4 ima značenje vrlo dobar, 3 ima značenje dobar, 2 ima značenje dovoljan i 1 ima značenje nedovoljan. Za prolaz potrebna je ocjena 2, što je u postocima minimalno 50% točnog ispita. U državnoj osnovnoj školi, brojčano ocjenjivanje je propisano za svaki predmet, te za svaku jedinicu unutar predmeta postoje kriteriji za određenu ocjenu. U Hrvatskoj se prakticira i opisna ocjena iz vladanja, koje može biti: uzorno, dobro i loše. Većina privatnih i državnih škola koristi ovaj sustav ocjenjivanja jer je on propisan na državnoj razini. Ovakav sustav koristi se od drugog polugodišta prvog razreda osnovne škole. Važno je da ocjene budu standardizirane, jer se ocjene od 5. do 8. razreda boduju za upis u srednju školu. Također, ocjene od 1. do 4. razreda srednje škole boduju se za upis na fakultet. Zaključna ocjena ne mora biti aritmetička sredina, no većina učitelja državnih škola prakticira tu metodu kako bi ocjenjivanje bilo „fer“. U privatnim školama ocjene su češće procjena učitelja, budući da učitelj ima više vremena i prostora pratiti svakog učenika posebno. Waldorfska osnovna škola bila je jedina škola u kojoj se učenici nisu ocjenjivali. Iz tog razloga, više od pola učenika je upisalo Waldorfsku gimnaziju jer nisu imali ocjene koje su potrebne za upis u srednju školu. Matura ili standardizirani testovi pišu se nakon 4. razreda srednje škole, te su vrlo važni za upis na fakultet. Matura se piše po gimnazijskom programu državnih škola, što može stvarati problem za učenike privatnih, alternativnih, pa i strukovnih škola (Novak-Milić, Barbaroša- Šikić, 2008.).

Sveučilišta u Hrvatskoj su prvo mjesto gdje se pojavio problem s ovakvim sustavom ocjenjivanja. Zbog povećanog broja stranih studenata, na sveučilištima se pojavila potreba da se uz Hrvatski sustav ocjenjivanja dodaju i američke ocjene. Iz tog razloga, sveučilišta u svjedodžbi pišu i slovne ocjene. Odnosno od A do F. Problem je nastao kod izjednačavanja hrvatskih i američkih ocjena jer u Hrvatskoj

nisu postojale ocjene (+) i (-). Zapravo, problem je bio 13 američkih ocjena prikazati s pet hrvatskih. Problem se riješio tako da svaka ocjena može biti napisana i brojem i slovom i predznakom. Naprimjer : 4B- , 4 B i 4B. Najviše problema javljalo se ako bi student želio iz Hrvatske otići završiti, raditi ili produžiti školovanje u nekoj drugoj državi. U tom slučaju, svjedodžba se morala prevoditi, te je došlo do prethodno navedenog rješenja za problem prevodjenja. Također, Amerikanci koriste sustav prema kojem se ostali učenici uspoređuju s najboljim rezultatom na godini. To znači da bodovni prag varira od predmeta do predmeta, te od ispita do ispita (Novak-Milić, Barbaroša- Šikić, 2008.).

Nastava je često dvodimenzionalna. Postoji dimenzija sadržaja i dimenzija odnosa. Da bi dimenzija sadržaja bila što uspješnija, potrebno je poraditi na dimenziji odnosa. Interakcije određuju pozitivnu razrednu klimu, pozitivna razredna klima je neophodna za ostvarivanje dobrih školskih uspjeha. Potrebno je poraditi na relaciji učitelj-učenik i učenik-učenik (Jelavić, 2008.).

9.4. Internati u Hrvatskoj

Najpoznatiji i najskuplji internat u Hrvatskoj je Britanska međunarodna škola. Britanska škola započela je s radom 2013. godine i usko je povezana s Kreativnom osnovnom školom. Internat je namijenjen za učenike od 11 do 18 godina. Ovaj internat je namijenjen za djevojčice i za dječake. Cijena ovog internata je od 120.000kn do 150.000kn.⁴⁹ U Hrvatskoj, najzastupljeniji internati su uglavnom povezani uz religije. Većina religijskih internata povezuju se s rimokatoličanstvom.

2017. godine, otvara se Adventistički internat za dječake nalazi se u Maruševcu i namijenjen je za školovanje dječaka adventističke religije, kasnije je otvoren isti takav internat samo za djevojčice. Trenutno se u njemu školuje stotinjak dječaka i dvjestotinjak djevojčica.⁵⁰

U hrvatskom društvu internati su slabije zastupljeni, a oni koji postoje povezani su uz religiju ili internacionalne projekte. Hrvatski roditelji ne uzimaju u obzir internate jer ih je vrlo malo na ponudi i većina njih košta više od prosječne godišnje plaće. Budući da je ponuda privatnog internatskog obrazovanja mala i skupa, a državno školstvo u Hrvatskoj besplatno, većina roditelja bira državne škole u okrugu doma. U britanskom društvu skupo školovanje označava podjelu među statusom obitelji i naglašava ono što je ostalo od nekoć poznatog „visokog društva“, te prvi korak ka samostalnosti. Hrvati se i dalje karakteriziraju kao osobe koje se teško odvajaju od doma i u prosjeku tek oko 30 godine života započinju samostalni život, te obrazovanje ne čini toliko veliku razliku među ljudima. Britanci se često karakteriziraju kao hladan i tradicionalan narod. Iz tog razloga, lakše je prepustiti odgoj djece nekoj drugoj osobi ako će na taj način dijete sazrijeti u odgovornu osobu. U Hrvatskoj se roditelji teže opraštaju od djece i rijetko prepuštaju odgoj drugim osobama. Ukoliko se dogodi da oba roditelja rade, odgoj djece preuzimaju

⁴⁹ Cijena Britanske škole u Zagrebu: <https://www.britishschool.hr/fees-and-charges> (PRISTUPLJENO:20.8.2020.)

⁵⁰ Internat za adventiste: <https://adventisti.hr/otvoren-novi-internat-za-mladice/> (PRISTUPLJENO: 20.8.2020.)

bake i djedovi. Britanci, pa čak i Amerikanci, odgoj djece smatraju kao ulaganje. Smatraju da je potrebno da se dijete rano odvoji od obitelji, ako će tako sazrijeti u pametnu, odgovornu i uzornu osobu. Novci nisu problem, jer je obrazovanje investicija. Hrvati imaju i dalje mišljenje da odgoj proizlazi samo od kuće i zbog toga preuzimaju odgovornost nad njime. Vrlo su tradicionalno i obiteljski orijentirani, pa iz tog razloga školu smatraju samo dijelom djetetovog života i nemaju tu potrebu da obrazovanje provode i kod kuće.

9.5. Alternativne škole u Hrvatskoj

Na teritoriju Republike Hrvatske nalaze se 3 alternativne osnovne škole. U Zagrebu i Rijeci se nalazi po jedna waldorfska škola. Također, postoji i Montessori u Zagrebu.

Utemeljitelj Waldorfske pedagogije je Austrijanac hrvatskih korijena Rudolf Steiner. 1918. održao je predavanje ispred radnika tvornice cigareta *Waldorf-Astoria* koji su bili oduševljeni njegovom pedagogijom. Upravitelj te iste tvornice mu je pomogao u otvaranju škole u Stuttgartu. Škola je dobila naziv *Waldorfschule*. Ideju za svoju pedagogiju, crpio je iz raznih izvora. Uzimao je kreativne pristupe iz raznih pedagogija, pa čak i iz religije. U Waldorfskoj školi se na početku obrazovanja ne koriste udžbenici. Učenje se odvija zorno i stvaralački. Djeca uče pokretom i gibanjem. Inzistira se na sportu i uvježbavanju afiniteta za glazbu. Također, razvija se govorna kultura poput: čitanja, slušanja i govorenja. U osnovnoj školi nastava se ne odvija po predmetima, već po epohama. Tek u srednjoj školi započinje predmetna nastava. Odnosno, obrađuje se tema po tema. Opisna ocjena zamjenjuje brojčanu ocjenu, odnosno nitko ne „pada“ razred (Bezić,1999.).

Waldorfska škola u Zagrebu otvorena je 1993.godine, to je ujedno i prva Waldorfska i alternativna škola u Hrvatskoj. Waldorfska škola u Zagrebu je ujedno i kombinirana škola, odnosno obavlja proces odgoja i obrazovanja za učenike osnovnih i srednjih škola. Osnovana je od strane Društva za waldorfsku pedagogiju. U Rijeci, 2000. godine, osnovana je druga waldorfska škola u Republici Hrvatskoj. Ona obavlja osnovnoškolsko obrazovanje. Osnovana je na prostoru gdje je već četiri godine djelovao Waldorfski vrtić: „Mala Vila“ (Šimunović,2018.). Tek 1999. godine, 7 godina nakon osnivanja prve Waldorfske škole, donesena je odluka kojoj se prihvaća nastavni plan i program waldorfske škole. Školarina za Waldorfsku školu u Zagrebu iznosi 14.400kn.⁵¹

⁵¹ O Waldorfskoj školi:<https://www.waldorfska-skola.com/hr/pedagogija/srednja-skola#>
(PRISTUPLJENO: 21.8.2020.)

Početak 20. stoljeća, u vrijeme velike školske reforme, Marija Montessori započinje svoj rad. Danas je njezina pedagogija jedna od najraširenijih zajedno s Waldorfskom. Montessori pedagogija ima holistički pristup prema odgoju djeteta. Odnosno, jasno razumije kroz koje razvojne faze prolazi dijete i koje su njegove sposobnosti u određenoj fazi. Također, smatra da je vrlo važno pedagoški oblikovati okruženje, kako bi se zadovoljile potrebe i sposobnosti djeteta (Bašić, 2011.). Dijete prati svoj samorazvoj i potrebno je omogućiti slobodu. Odnosno, odrasli se ne smiju miješati i moraju pustiti dijete da odabere svoj put i tempo razvoja. Naglašava se suradnja i druženje s vršnjacima, kako bi se razvio socijalni aspekt kod djeteta. Odgajatelj, učitelj i roditelj može samo usmjeravati dijete prema pravilnom pristupu. Prostor u kojem borave učenici, često je ukrašen raznim slikama, crtežima i krajolikom. Prostorija je uglavnom puna priborom i poticajnim materijalom. Pribor i materijal se bazira na korištenju svih osjetila. Učitelj dobiva slobodu sam izabrati svoje pristupe i materijale (Garmaz, Tomašević, 2018.).

Osnovna Montessori škola u Zagrebu osnovana je od strane barunice Dédée Vranyczany, koja je osnovala prvi Montessori vrtić u Hrvatskoj 1934. godine. Škola je osnovana 2003. godine od strane roditelja djece koja su pohađala Montessori vrtić, te su željeli da djeca nastave osnovnoškolsko obrazovanje na isti način. Nastava se odvija po Nastavnom planu i programu za osnovnu školu propisanom od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, no koriste se Montessori metode za obradu nastavnog sadržaja. U kolovozu 2009., Montessori škola je postala prva osnovna škola sa certifikatom za Cambridge International Examinations Centre – CIE. Odnosno, nakon 8. razreda učenici mogu pristupiti ispitima iz raznih predmeta i dobiti Cambridge certifikat koji kasnije pomaže u upisu u željene srednje škole i fakultete u inozemstvu i u Hrvatskoj. Cijena Montessori škole je u rasponu od 11.000kn do 20.000kn na godinu. Roditelji koji su svoju djecu upisali u alternativne škole, vrlo su zadovoljni znanjem i napretkom. Također, vrlo se često spominje i zdrava prehrana koja se poslužuje u sva tri obroka.⁵²

⁵² O Montessori školi: <http://os-montessori-bdvranyczany-zg.skole.hr/skola> (PRISTUPLJENO: 21.8.2020.)

10. USPOREDBA PRIVATNOG ŠKOLSTVA U: UJEDINJENOM KRALJEVSTVU, SJEDINJENIM AMERIČKIM DRŽAVAMA I HRVATSKOJ.

Privatne škole u Ujedinjenom Kraljevstvu imaju najdulju i najbogatiju povijest, dok su privatne škole u Hrvatskoj najmlađe. Ujedinjeno Kraljevstvo ima veliki utjecaj na otvaranje privatnih škola u Americi. Budući da su u Sjevernoj Americi imali svoje kolonije, željeli su prenijeti dio svoje kulture na novi kontinent. Obrazovanje je jedan od elemenata snažne britanske kulture koji se najintenzivnije osjeća na istočnoj obali današnjih Sjedinjenih Američkih Država. Hrvatske kao država nije bila u kontaktu s toliko stranih kultura, iz tog razloga pluralizam u odgoju i obrazovanju nije toliko naglašen kao u Ujedinjenom Kraljevstvu i SAD-u. Američka civilizacija nastala je miješanjem više kultura, pa nije ni čudno što se tamo može naći najviše privatnih škola različitih stilova poučavanja. U Ujedinjenom Kraljevstvu nude se brojne privatne škole, no njihov princip poučavanja nije toliko raznolik kao u Americi. Hrvatske privatne škole, budući da imaju noviji datum nastanka, ne dijele učenike na djevojčice i dječake, te nisu otvorene isključivo s ciljem obrazovanja jednog spola. Britanske privatne škole, za razliku od Hrvatskih, otvaraju vrata isključivo za dječake ili isključivo za djevojčice. Postoje i one koje su otvorene za mješovite skupine, no njih je znatno manje. Odvajanje djevojčica i dječaka najviše je vidljivo u internatima. Ovaj običaj dolazi još iz vremena kada su se školovali samo dječaci, budući da oni nasljeđuju obiteljsko imanje i imovinu. Privatne škole isključivo za djevojčice, javile su se kao odgovor na nepravdu koja se pojavila u tradicionalnom britanskom društvu. Američke škole, koje su pod utjecajem britanskih škola, također se zalažu za odvajanje djevojčica i dječaka. No, novonastale škole namijenjene su i za djevojčice i za dječake.

U Republici Hrvatskoj samo 7.904 učenika i učenica pohađa privatne škole, odnosno 1.72% ukupnog proja osnovnoškolaca i srednjoškolaca. To je iznimno mali broj. Razlog ovako malog broja je slaba ponuda i raznolikost privatnih škola. Ujedno, školovanje u Republici Hrvatskoj je besplatno, pa se roditelji rijetko

odlučuju za privatne škole, najviše iz razloga što je nekima od njih školarina veća od prosječne godišnje plaće građana. Također, Hrvati su nacija u kojoj je mortalitet viši od nataliteta, pa i broj stanovnika znatno pada. Iz tog razloga, sve je manje djece upisane u osnovne škole. Nasuprot Hrvatskoj, nalazi se Amerika. 9% američkih školaraca školuje se privatno uz to moramo dodati da 3% Američkih školaraca se školuje kod kuće. Privatne škole godišnje upisuje oko 5,8milijuna školaraca. Broj zvuči iznimno visoko jer američka nacija čini 4% svjetske populacije, te broj svakodnevno raste. Britanske privatne škole godišnje upisuje oko 576.870 učenika ili 6.49% ukupne populacije osnovnoškolaca i srednjoškolaca. Britansko društvo ima visok životni standard, no cijena privatnih škola doseže vrtoglavo visoke cijene. Iz tog razloga, većina roditelja se odlučuje za državne škole.

Cijena privatnih škola u Ujedinjenom Kraljevstvu može se popeti i preko 200.000kn na godinu. Time se potvrđuje da je britansko školstvo jedno od najskupljih u svijetu. U SAD-u, prosječna školarina za privatne škole iznosi oko 70.000kn. Naravno, sve ovisi o izabranoj školi. Republika Hrvatska ima najjeftinije škole. Prosječna cijena privatnih škola je u rangu od 20.000kn do 30.000kn. Školarina u hrvatskim školama vrlo često varira i ovisi o izvannastavnim i aktivnostima koje učenik bira. U sve tri države, internati su najskuplje privatne škole.

Kurikulum u privatnim školama u sve tri države je poprilično sličan. Sve države nastoje uklopiti što više alternativnih metoda u privatno školstvo. Također, u privatnim školama za razliku od onih državnih, učenik ima više mogućnosti razvijati svoje potencijale. Neke škole se specijaliziraju samo za određena područja, kao na primjer: ples, sport, glazbu, likovnu umjetnost ili informatičku pismenost. Učenici često uz redovitu nastavu pohađaju i neke izvannastavne aktivnosti. Najveća razlika između privatnih i državnih škola, u sve tri države, je u broju učenika u razrednom odjelu. Naime, u privatnim školama, broj učenika u razredu je u prosjeku 13, dok u državnim školama može se popeti i do 30 učenika po razredu. Privatne škole zapošljavaju više učitelja koji se mogu posvetiti svakom

učeniku zasebno i prema njemu modelirati kurikulum. Na taj način, bolje se prate potrebe učenika.

Ocjenjivanje se razlikuje od države do države. Britanski sustav ocjenjivanja, kao i britansko školstvo, jedan je od najsloženijih u svijetu. Hrvatski sustav, od tri navedena, ima najkraći raspon i zbog toga ga je vrlo teško usporediti s drugim sustavima, te je iznimno teško primijeniti takav sustav u drugim državama. Što se tiče privatnih škola, one odstupaju od sustava ocjenjivanja na razini države, no ne u velikoj mjeri. Najveća je razlika u tome što se u privatnim školama vrednuje pojedinac, a ne cijela skupina. Odnosno, ocjenjivanje se prilagođava spremnosti svih učenika. Razred se ispituje kad je spreman njihov „najslabiji“ član, dok je u državnim školama obrnuto. Ispitivanje se provodi kad učitelj osjeti da je većina učenika spremno ili kada raspored ispita to zapovijeda. Najveća razlika između državnog i privatnog školstva vidi se u Americi. Većina učenika privatnih škola postiže visoke uspjehe jer učitelj određuje kada i kako će se provoditi ispit. Također, učitelj određuje koje gradivo ulazi u ispit. Ista fleksibilnost javlja se i u britanskim privatnim školama. U hrvatskim školama, malo je manje vidljiva razlika između ocjenjivanja u privatnim i državnim školama. Razlika je u količini gradiva koja se provjerava na ispitu. Učitelji državnih škola često imaju propisano i određeno do koje se nastavne jedinice piše ispit, dok učitelji privatnih škola mogu procijeniti koliku količinu gradiva učenici mogu savladati. U državnoj školi jasno su propisani kriteriji za određenu ocjenu i to za svaku veću nastavnu jedinicu unutar predmeta, te učitelj mora pratiti propisane zakone. U privatnoj školi, učitelj ima mogućnosti modelirati bodovni prag prema potrebama i sposobnostima učenika.

Najzastupljenije alternativne škole u sve tri države su škole zasnovane na Waldorf i Montessori pedagogijama. Privatne škole vrlo često koriste alternativne metode poučavanja, no ne smatraju se alternativnim školama. U SAD-u je posebno tanka granica između alternativnih škola i alternativnih poučavanja. Budući da je religija temelj i kultura nekih država, u Ujedinjenom Kraljevstvu i Hrvatskoj još uvijek bolje prolaze privatne škole koje su orijentirane na religiju od onih alternativnih. Ako usporedimo broj privatnih škola i broj alternativnih privatnih

škola, možemo zaključiti da su alternativne škole vrlo malobrojne naspram ostalih privatnih škola i to u sve tri države. U SAD-u brojke su 2001. bile znatno drugačije, no istraživanja iz 2016. godine pokazuju kako se sve manje roditelja odlučuje za alternativne škole.

Religijski orijentirane privatne škole i dalje su u vodstvu u sve tri države. Rimokatoličke škole i dalje su najčešći izbor hrvatskih roditelja, dok su protestantske i rimokatoličke škole najčešći izbor britanskih i američkih roditelja. Razlog tome je snažna povezanost religije s razvojem države u prošlosti. Također, Ujedinjeno Kraljevstvo i Hrvatska su vrlo tradicionalno orijentirane države, dok su Sjedinjene Američke države pod velikim utjecajem Europe, odnosno Ujedinjenog Kraljevstva. Rimokatoličanstvo je jedna od najrasprostranjenijih, ali i najrascjepkanijih religija, pa se njezini vjernici mogu naći diljem svijeta. Amerikanci su se upoznali s rimokatoličanstvom i protestantizmom preko doseljenika iz Europe, pa se u najvećoj mjeri zadržala na Istočnoj obali Amerike gdje je najviše doseljenika stizalo brodovima.

11. PREDNOSTI I NEDOSTACI PRIVATNIH ŠKOLA

Kad pričamo o prednostima i nedostacima, moramo započeti od onog očitog. Financijski status uvelike utječe na upis učenika u privatnu školu. Visoke školarine ne može plaćati svaki roditelj. Djeca u privatnim školama su najčešće djeca roditelja koji imaju visoki socio-ekonomski status. Time se odmah kod upisa pravi razlika među djecom. Naravno, postoji opcija da učenik dobije potpunu stipendiju za izvrsnost ili na temelju socio-ekonomskog . Sam način upisa, preko stipendije ili školarine, može utjecati na položaj učenika kod svojih vršnjaka. Učenici koji koriste pravo stipendije i nisu djeca iz bogatijih obitelji, često doživljavaju psihičko nasilje od svojih vršnjaka (Power, Whitty, Curtis i Edwards, 2010.).

Dokazano je kako učenici čiji su roditelji u srednjem ili nižem sloju društva imaju bolji uspjeh i lakše se suočavaju s problemima. No, to znači da se više distanciraju od svojih razrednih kolega i teže stječu prijateljstva unutar škole i razreda. Djeca iz radničkih obitelji često ne sudjeluju u školskim izletima i razmjenama učenika jer si ih ne mogu priuštiti. Učenici iz radničkih obitelji mnogo vremena provode putujući javnim prijevozom jer su najčešće njihovi domovi izvan okruga škole. Time su slabije povezani sa svojim vršnjacima u školi, ali lakše stječu prijateljstva sa svojim susjedima ili poznanicima koji imaju sličnu obiteljsku situaciju kao i oni. Zanimljivo je kako učenici koji se ne uklapaju u razrednu sredinu su najčešće dječaci iz obitelji nižeg socio-ekonomskog statusa. Djevojčice se lakše uklape od dječaka. Razlog tome bi mogao biti „akademski feminizam“ koji se provodi u školama isključivo za djevojčice. Akademski feminizam se zalaže da djevojčice međusobno surađuju i budu tim. Učenice se potiču u zajedničkim aktivnostima kako bi se bolje upoznale. Također, potiču se da budu akademski uspješnije od dječaka (Power, Whitty, Curtis i Edwards, 2010.).

Prednost privatnih škola su zasigurno manji razredi koji omogućuju učitelju da se posveti potrebama svakog učenika. No manje zajednice ne znači i da su bolje povezane. Naime, većina učenika nižeg socio-ekonomskog statusa se koncentrira isključivo na akademski uspjeh, te zaboravlja socijalni aspekt. Učitelj često ima više posla s povezivanjem razreda u cjelinu. Djeca višeg socio-ekonomskog statusa

lakše stječe prijatelju u privatnim školama. Kao što smo prethodno spomenuli, dječaci su ti koji se najčešće isključuju iz razredne zajednice. Najviše takvih primjera ima u školama isključivo za dječake (Power, Whitty, Curtis i Edwards, 2010.).

U privatnim školama često se nose uniforme. Iako se pojavilo jako puno kritika na račun uniforma, većina roditelja ih i dalje zagovara. Naime, uniforme su uvedene iz razloga da svi učenici budu jednaki u školi. Uniformama se pokušavaju sakriti materijalne prilike učenika, te se pokušava održavati primjereni standard odijevanja.

Privatne škole često filtriraju učenike kod upisa, pa se u većini razreda nalaze učenici koji imaju jednake mogućnosti i sposobnosti. Neke privatne škole specijalizirane su za rad s darovitim učenicima, dok su neke specijalizirane za rad s učenicima s posebnim potrebama. Sve u svemu, većina škola provodi ispitivanja i razgovore s roditeljima i djecom prije upisa. Iz tog razloga, neke privatne škole je iznimno teško upisati. Naime, neke privatne škole prihvaćaju samo 6% djece.

Kurikulum privatnih škola je često fleksibilan i može se prilagoditi učeniku. No, može doći do problema kod visokoškolskog obrazovanja u kojem se prati državne standarde. Učenik koji je naviknut na kreativne metode rada i prilagođeni kurikulum, može imati problema s privikavanjem na norme koje donosi visoko školstvo. No, takvi slučajevi su rijetki. Statistika govori da učenici privatnih škola imaju bolje uspjehe na standardiziranim testovima, bolje zaključne ocijene, te bolje uspjehe na sveučilištima.

U današnje vrijeme često se postavlja pitanje sigurnosti. Prema svim standardima, privatne škole su sigurnije od državnih škola. Privatne škole imaju bolje sisteme nadzora učenika i imaju više povjerenja od strane roditelja. Također, zgrada škole je bolje osigurana, te se vrši stalni nadzor ulaska i izlaska ljudi. Većina privatnih škola opremljena je najnovijim sigurnosnim sustavima. U nekim školama

roditelj dostavlja popis osoba koje su zadužene za brigu o djetetu i samo te osobe imaju pravo ulaska.⁵³

⁵³ Prednosti i nedostaci privatnih škola: <http://www.vivareston.com/private-schools-vs-public-schools-pros-cons/> (PRISTUPLJENO: 3.9.2020.)

12. BUDUĆNOST PRIVATNOG ŠKOLSTVA

Nalazimo se na velikoj društvenoj prekretnici. U sve više zemalja obrazovni sustav prestaje kvalitetno funkcionirati, te se traže alternativna rješenja. U državnim školama sve je manje učenika. Razlozi su: velika iseljavanja, smanjen broj djece i sve manje povjerenja u učitelje i državni školski sustav. Školstvo se mora u potpunosti transformirati, od predškolskog obrazovanja, pa sve do sveučilišnog obrazovanja. Obrazovni programi su prenatrpani sadržajem koji je zastario. Zbog natrpanog rasporeda i velike količine sadržaja, iz satnice su se sve više izbacivali predmeti umjetničkog i sportskog tipa (Polić, 2005.).

Brojni alternativni koncepti odriču se nastavnih predmeta i podučavaju učenika u cjelini po temama. Privatne škole počele su primjenjivati tu ideju u svojoj nastavi, no ona nije zaživjela i u državnim školama. Integralna ili multidisciplinarna nastava postat će budućnost školstva. Sam koncept integralne nastave postoji još od revolucija u školstvu početkom 20. godina (Polić, 2005.).

Sve je češća rasprava o tome hoće li se školstvo privatizirati. Cijena je obično ekvivalent za kvalitetu. Ljudi su općenito nezadovoljni obrazovanjem koje dobiva njegovo dijete. Od štrajkova učitelja, do školovanja kod kuće. Moglo bi se zaključiti da ova školska godina nije bila najuspješnija. Već od 2001. godine imamo značajan porast privatnih škola. Moglo bi se zaključiti da će taj broj i dalje rasti. Odličan primjer toga su SAD. Roditelji od rođenja djeteta istražuju najbolje škole i okruge, štede novac i prijavljuju se na liste čekanja, sve to u strahu da njihovo dijete ne završi u državnoj školi. Hrvatska ima brojne zakone o ravnopravnosti i pravu na školovanje. Slične takve zakone imaju i SAD, pa se i dalje svakodnevno dešava društvena segregacija. Američki roditelji su pokazali iznimno nepovjerenje u državni sustav. No, neki roditelji nisu imali izbora i morali su dijete upisati u državnu školu. Ukoliko se dogodi privatizacija školstva u Hrvatskoj, državne škole će ostati otvorene za učenike čiji roditelji ne mogu priuštiti školarinu za privatnu školu. Time bi se dogodila jednaka segregacija kao i u Americi.

Švedska vlada je pitanje ravnopravnosti riješila *vaučer* metodom. Svaki roditelj dobiva vaučer kojim bira želi li dijete upisati u privatnu ili državnu školu. Vaučer je oblik porezne olakšice u iznosu školarine i dobiva ga roditelj od države. On je oblik socijalne pomoći (Doolan, 2014.). Financiranje vaučera je najčešće preko poreza i donacija. Vaučer metoda u Švedskoj rezultirala je porastom broja zaposlenih u školama, te višim plaćama učiteljima. Na taj se način razbio monopol neke škole, te se poboljšao status državnih škola. Švedsko tržište rada se znatno preporodilo zahvaljujući modernizaciji školstva. Školstvo je počelo pratiti tržišne zahtjeve i učenici su se počeli osposobljavati za zanimanja koja su potrebna (Krbec, 1999.). Hrvatsko tržište rada, nažalost nije usklađeno sa školstvom. Sve je više visoko obrazovanih ljudi, a sve manje radnih mjesta. Potrebna je cijela reforma školstva po svim stupnjevima. Hrvatska, ukoliko se odluči pokrenuti reformu, ima brojne zemlje na koje se može ugledati.

13. ZAKLJUČAK

U cijelom svijetu bilježi se porast privatnih škola. Čak i u Hrvatskoj taj broj raste. Iako ne može nadmašiti američke i britanske brojke, privatno školstvo u Hrvatskoj lagano napreduje. Hrvati svakim danom dolaze u kontakt sa sve više metoda i stilova odgoja i obrazovanja. Zbog novonastalih situacija, na vidjelo izlaze svi nedostaci državnog školstva. Iz tog razloga, privatno školstvo je sve češća tema. Za sada, ponuda privatnih škola nije toliko raznolika, te se ne vidi u pravoj mjeri pluralizam. No, napredak postoji. Hrvati često imaju predrasudu da je privatno školstvo samo za snobove i razmaženu djecu. Nisu svjesni da je privatno školstvo puno više od samih financija. Ono otvara mogućnost svakom učeniku da pronađe svoje interese, te razvija talente. U SAD-u i Ujedinjenom Kraljevstvu, mladi talenti se rađaju upravo uz pomoć privatnih škola i internata. Naravno, postoji mogućnost razvoja i u državnim školama. No, najčešće strogi kurikulum, plan i program ne dozvoljavaju učenicima da istražuju izvan okvira školskog udžbenika. Čak i mala promjena pristupa može puno značiti u razvoju djeteta. Sve se više razgovara i o alternativnim školama i alternativnim pristupima. Diljem svijeta, alternativni pristupi se postepeno uvode u državno školstvo. Škola u prirodi, istraživačka nastava, projektna nastava, izleti, ERASMUS i tako dalje, samo su neki od alternativnih oblika provođenja nastave koji se mogu redovito primjenjivati. Možda za nekoliko godina i u Hrvatsku dođe ideja o povećanju broja privatnih škola. Vidimo na primjeru Švedske da privatno školstvo, dostupno svima, ne mora biti loša stvar. Hrvatska je velik broj ideja preuzela iz SAD i Ujedinjenog Kraljevstva. U njima je pronašla dobre uzore u školskom pluralizmu, no mora puno više poraditi na ravnopravnosti i ideji školovanja za sve. SAD i Ujedinjeno Kraljevstvo imaju demokratsko školstvo u zakonu, no uživo se vide veliki propusti. Rasizam, snobizam i neprestana nadmetanja karakteriziraju američko i britansko školstvo. Sve tri države trebaju bolje poraditi na organizaciji privatnog školstva kako bi ono funkcioniralo na razini cijele države i svih zajednica. Sve u svemu, privatno školstvo ima svijetlu budućnost. Kako kod nas, tako i su svijetu. Samo moramo biti dosta otvoreni za nove ideje. To je nama ponekad teško jer se volimo čvrsto držati tradicije.

14.LITERATURA

1. Bašić, S. (2011). *Modernost pedagoške koncepcije Marije Montessori*. Pedagogijska istraživanja, 8 (2), 205-214. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/116671>
2. Bezić, Ž. (1999). *Waldorfska pedagogija*. Crkva u svijetu, 34 (4), 437-449. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/50823>
3. Doolan, K. (2014). *Opasnost vaučera u obrazovanju: osvrt na tekst „Ekonomska logika osnovnog obrazovanja u Srbiji”*. Političke perspektive, 4 (2), 39-42. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/145791>
4. Državni zavod za statistiku:
<https://www.dzs.hr/>
(PRISTUPLJENO: 20.8.2020.)
5. Garmaz, J. i Tomašević, F. (2018). *Odgajanje opažanjem: neke specifičnosti odgoja prema Montessori pedagogiji*. Služba Božja, 58 (4), 443-464. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/212681>
6. Gillard D (2018) *Education in England: a history* (Online knjiga)
www.educationengland.org.uk/history
(PRISTUPLJENO: 1.9.2020.)
7. Gray, Peter (2008.) *Kratka povijest obrazovanja*:
<https://www.psychologytoday.com/us/blog/freedom-learn/200808/brief-history-education>
(PRISTUPLJENO: 1.9.2020.)

8. Jelavić, F. (2008). *Didaktika* (5. dopunjeno izd). Naklada Slap. Jastrebarsko.
9. Krbec, D. (1999). *Privatne škole i obrazovna politika u Hrvatskoj*. Revija za socijalnu politiku, 6 (3), 269-278. <https://doi.org/10.3935/rsp.v6i3.283>
10. Larsen, E. (2003). *Violence in U.S. public schools: A summary of findings*. ERIC Digest . New York, NY: ERIC Clearinghouse on Urban Education. (ERIC Document No. ED482921) na:
<https://www.counseling.org/resources/library/Selected%20Topics/School%20Violence/violencedigest.htm>
(PRISTUPLJENO: 28.8.2020.)
11. Matijević, M. (2001). *Alternativne škole : didaktičke i pedagoške koncepcije* (2. dopunjeno izd). Tipex. Zagreb
12. Matijević, M., Pranjić, M., Previšić, V. (1994). *Pluralizam u odgoju i školstvu*. Katehetski salezijanski centar. Zagreb.
13. Mauk, D. (1995). *American Civilization*. Routledge, London.
14. Neill, A.S. (1960.) *Summerhill a radical approach to child rearing* (online knjiga): https://trisquel.info/files/summerhill-english_1.pdf
(PRISTUPLJENO 1.9.2020.)
15. Novak-Milić, J. i Barbaroša-Šikić, M. (2008). *Različiti sustavi ocjenjivanja i usporedne ljestvice*. Lahor, 2 (6), 198-209. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/34721>
16. Polić, M. (2005). *INTEGRALNA NASTAVA KAO ODGOVOR NA SUVREMENE OBRAZOVNE POTREBE*. Metodički ogleđi, 12 (2), 61-72. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/2337>

17. Power, S.A.; Whitty G.; Curtis, A.J. i Edwards, T. (2010.): *Private education and disadvantage: The experiences of Assisted Place holders*:
https://www.researchgate.net/publication/233266155_Private_education_and_disadvantage_The_experiences_of_Assisted_Place_holders
(PRISTUPLJENO: 3.9.2020.)
18. Pranjic, M. (2009). PAIDEIA. *Starogrčka odgojno-obrazovna forma*. Metodički ogleđi, 16 (1-2), 9-21. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/51743>
19. Pravilnikom o načinu praćenja i ocjenjivanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi (2010.): https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_09_112_2973.html
20. Sharman, E. (2004). *Across Culture*. Teacher's Book. LONGMAN, Harlow.
21. Sheerin, S.; Seath, J.; White, G. (1990.) *Spotlight on Britain*. Second edition. Oxford University Press, Oxford.
22. Šimunović, D. (2018). *Status alternativnih škola u Republici Hrvatskoj* (Diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:114:087880>
23. Štefančić, D. (2015). *Osnovno i srednje školstvo na okupiranom području Republike Hrvatske 1991. – 1995.*. Anali za povijest odgoja, 14 (38) (14.), 69-105. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/176989>
24. Švoger, V. (2012). *O temeljima modernoga školstva u Habsburškoj Monarhiji i Hrvatskoj*. Povijesni prilozi, 31 (42), 309-328. Preuzeto s:
<https://hrcak.srce.hr/84886>

25. Thattai, D. (2017.) *Povijest školstva u Americi:*
[https://www.researchgate.net/publication/321179948 A History of Public Education in the United States Editorial Summary](https://www.researchgate.net/publication/321179948_A_History_of_Public_Education_in_the_United_States_Editorial_Summary)
(PRISTUPLJENO 2.9.2020.)
26. Tregidgo, P. S. (1971). *A Background to English*. New edition. LONGMAN, Harlow
27. Vrcelj, S. (2000). *Školska pedagogija*. Filozofski fakultet, Odsjek za pedagogiju. Rijeka.
28. Zorović, S. A. (1995). *Kako studirati u Americi*. PALS, Zagreb.
29. Britanski obrazovni sustav:
<https://www.brightworldguardianships.com/en/guardianship/british-education-system/>
(PRISTUPLJENO: 11.5.2020.)
30. Američki sustav obrazovanja :
<https://iss.umn.edu/publications/USEducation/2.pdf>
(PRISTUPLJENO: 12.6.2020.)
31. Hrvatski obrazovni sustav:
[https://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/Hrvatski obrazovni sustav.pdf](https://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/Hrvatski_obrazovni_sustav.pdf) (PRISTUPLJENO: 13.6.2020.)
32. Obrazovanje u Hrvatskoj:
<https://www.eurydice.hr/hr/sadrzaj/obrazovanje-u-hrvatskoj/opcenito-o-obrazovanju-u-hrvatskoj/>
(PRISTUPLJENO: 13.6.2020.)

33. Winneteka plan:
<https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=66229>
(PRISTUPLJENO: 3.7.2020.)
34. Statistika u Ujedinjenog Kraljevstva:
<https://explore-education-statistics.service.gov.uk/find-statistics/school-pupils-and-their-characteristics>
(PRISTUPLJENO: 28.7.2020.)
35. Cijena privatnih škola u UK:
<https://www.bbc.com/news/education-33535216>
(PRISTUPLJENO: 10.8.2020.)
36. Cijena privatnih škola u UK:
<https://www.killik.com/private-education-index-report-2019/>
(PRISTUPLJENO: 10.8.2020.)
37. Kurikulum privatnih škola:
<https://ie-today.co.uk/news/beyond-the-curriculum-how-independent-schools-are-getting-an-edge/>
(PRISTUPLJENO: 12.8.2020.)
38. Internati:
<https://www.ourkids.net/school/coed-boarding-vs-boys-or-girls>
(PRISTUPLJENO: 31.8.2020.)
39. Sustav ocjenjivanja u UK:
<https://www.studying-in-uk.org/uk-grading-system/>
(PRISTUPLJENO: 27.8.2020.)

40. Sustav ocjenjivanja u UK:
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/719124/Grading_new_GCSEs25.6.2018.pdf
(PRISTUPLJENO: 27.8.2020.)
41. Sustav ocjenjivanja u UK:
<https://www.channel4.com/news/factcheck/factcheck-did-england-exam-system-favour-private-schools>
(PRISTUPLJENO: 27.8.2020.)
42. O Eton internatu:
<https://www.etoncollege.com/AboutEton2.aspx>
(PRISTUPLJENO: 28.7.2020.)
43. O Harrow internatu:
<https://www.harrowschool.org.uk/welcome-to-harrow/welcome>
(PRISTUPLJENO: 28.7.2020.)
44. O Charterhouse internatu:
<https://www.charterhouse.org.uk/about-us/charterhouse>
(PRISTUPLJENO: 16.8.2020.)
45. O Cheltenham internatu:
<https://www.cheltladiescollege.org/about-clc/history-of-college/>
(PRISTUPLJENO: 16.8.2020.)
46. Alternativne škole u UK:
<https://www.goodschoolsguide.co.uk/choosing-a-school/alternative-schools>
(PRISTUPLJENO: 16.8.2020.)

47. O Roxbury Latin školi:
<https://www.privateschoolreview.com/the-roxbury-latin-school-profile>
(PRISTUPLJENO:18.8.2020.)
48. Statistika u SAD-u:
<https://nces.ed.gov/pubs2019/2019106.pdf>
(PRISTUPLJENO: 18.8.2020.)
49. Cijena školarina u SAD-u:
[https://www.privateschoolreview.com/tuition-stats/private-school-cost-by state](https://www.privateschoolreview.com/tuition-stats/private-school-cost-by-state)
(PRISTUPLJENO: 18.8.2020.)
50. O Think školi:
<https://www.privateschoolreview.com/think-global-school-profile>
(PRISTUPLJENO:18.8.2020.)
51. Kurikulum privatnih škola u SAD-u:
<http://delphifl.org/private-vs-public-schools-how-the-curriculums-differ/>
(PRISTUPLJENO:19.8.2020.)
52. Američki sustav ocjenjivanja:
<https://www.mooxyc.com/blog/en/american-grading-system-and-gpa/>
(PRISTUPLJENO: 27.8.2020.)
53. Ocjenjivanje u privatnim školama u Americi:
<http://delphifl.org/private-vs-public-schools-how-the-curriculums-differ/>
(PRISTUPLJENO:19.8.2020.)
54. No child left Behind:
<https://www.britannica.com/topic/No-Child-Left-Behind-Act>
(PRISTUPLJENO: 28.8.2020.)

55. O internatima u SAD-u:
<https://boardingschools.us/>
(PRISTUPLJENO:19.8.2020.)
56. O Exter internatu:
<http://www.exeter.edu/about-us>
(PRISTUPLJENO:19.8.2020.)
57. O povijesti Andover internata:
<https://www.andover.edu/about/history>
(PRISTUPLJENO:19.8.2020.)
58. O Andover internatu:
<https://www.andover.edu/about>
(PRISTUPLJENO:19.8.2020.)
59. Državni zavod za statistiku u Hrvatskoj:
<https://www.dzs.hr/>
(PRISTUPLJENO: 20.8.2020.)
60. Britanska škola u Zagrebu:
<https://www.aisz.hr/join/admissions/>
(PRISTUPLJENO:20.8.2020.)
61. Cijena Britanske škole u Zagrebu:
<https://www.britishschool.hr/fees-and-charges>
(PRISTUPLJENO:20.8.2020.)
62. Internat za adventiste:
<https://adventisti.hr/otvoren-novi-internat-za-mladice/>
(PRISTUPLJENO: 20.8.2020.)

63. O Waldorfskoj školi:

<https://www.waldorfska-skola.com/hr/pedagogija/srednja-skola#>

(PRISTUPLJENO: 21.8.2020.)

64. O Montessori školi:

<http://os-montessori-bdvranyczany-zg.skole.hr/skola>

(PRISTUPLJENO: 21.8.2020.)

65. Prednosti i nedostaci privatnih škola:

<http://www.vivareston.com/private-schools-vs-public-schools-pros-cons/>

(PRISTUPLJENO: 3.9.2020.)

66. Profil Hrvatske:

https://bib.irb.hr/datoteka/752355.croatia_122014.pdf

(PRISTUPLJENO:3.9.2020.)

67. Melting Pot sa Proleksis: Enciklopedia online:

<https://proleksis.lzmk.hr/2908/>

(PRISTUPLJENO: 24.6.2020.)